

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**ALİ EMİRİ MANZUM 718 NUMARALI LUGAZ
MECMUASININ (01^b-50^a) ÇEVİRİYAZIMI VE
İNCELENMESİ**

Hazırlayan:
ORHAN ÇAĞRI SARIHAN

İstanbul 2011

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**ALİ EMİRİ MANZUM 718 NUMARALI LUGAZ
MECMUASININ (01^b-50^a) ÇEVİRİYAZIMI VE
İNCELENMESİ**

Hazırlayan:
ORHAN ÇAĞRI SARIHAN

Danışman:
Dr. ÜZEYİR ASLAN

İstanbul 2011

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Orhan Çağrı Saruhan'ın "Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum 718'deki Lügaz Mecmuası (nr. 1b - 50a) (Çeviri Yazısı ve İncelenmesi)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / oy-çeklüğü ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Toz Danışmanı : Dr. Özeyir Açılan
Üniversitesi Marmara

.....

Üye : Prof.Dr. Nihat Öztoprak
Üniversitesi Marmara

.....

Üye : Yrd.Doç.Dr. Mehmet Taşdemir
Üniversitesi Marmara

.....

ONAY

Yukarıdaki juri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun 24.1.2011 tarih ve 2011/25 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖN SÖZ.....	II
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	IV
TABLO LİSTESİ	V
KISALTMALAR VE SEMBOLLER.....	VI
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	VII
1. 1. TÜRK EDEBİYATINDA LUGAZ.....	1
1. 2. ALİ EMİRİ MANZUM 718'DE KAYITLI LUGAZ MECMUASI	7
1. 2. 1. LUGAZLARIN İÇERİK ÖZELLİKLERİ	7
1. 2. 2. LUGAZLARIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	8
1. 2. 2. 1. Lugazları Yazan Şairler.....	9
1.2. 2. 3. Lugazların Yazıldığı Vezinler	11
1. 2. 2. 4. Lugazlarda Başlangıç İfadeleri	12
1. 2. 2. 5. Lugazlarda Bulunan Anahtar Kelimeler	14
METİN	16
SONUÇ.....	94
KAYNAKÇA	96
ÖZGEÇMİŞ	98

ÖN SÖZ

Lugaz; müstakil bir nazım türü olarak muhteva özellikleri itibarıyla Klâsik Türk şiirinin mizahî yönünü ortaya koyan, halk şiriyle müşterekliğinin ne kadar ileri seviyede olduğunu ispat eden gerçek anlamda klâsik Türk edebiyatının tamamıyla bir “Yüksek Zümre Edebiyatı” olup halka hitap etmekten uzak bir edebiyat olduğu eleştirilerine verilebilecek en güzel cevaplardan biridir.

İncelemiş olduğumuz Ali Emiri Manzum 718’ de kayıtlı derleyeni belli olmayan XVII. ve XVIII. yy. şairlerinin lugazlarından mürekkep olan lugaz mecmuasında yer alan ilk 125 lugazın tamamına yakınında biraz lûgat marifetiyle anlaşılamayacak bir şiir dili sözkonusu değildir. Gayet yalın, anlaşılır bir dilin yanında günlük konuşma dilinin bütün incelik ve zarafetini samimi bir anlatım ile sunan lugazlar, şekil özellikleri itibarıyla klâsik Türk edebiyatının bütün hususiyetlerine bağlı kalmış, böylelikle halk şiirine mensup manzumeler olmadıklarını, bilmece veya tekerlemenin dışında müstâkil bir divan şiiri nazım şekli olduğunu sarahatle ortaya koymuştur.

Danışman hocamız Dr. Üzeyir Aslan Beyefendi'nin tavsiyeleriyle girdiğimiz lugaz sahasının keyif dolu, umduğumuzdan çok daha zengin derinliğinde klâsik şiirimizin farklı boyutlarda ne kadar ulaşılmasız olduğunu tecrübe etme imkanı buldum. Temiz ve sade bir Türkçe diyerek çok da haksızlık yapmayacağımdır bir dille divan şairlerinin fevkalade güzel manzumeler kaleme aldığı fark etmek, bu şiirin ölümsüz olduğu duygusunu yaşamak ve buna inancımı tazelemek açısından etkileyici bir deneyim yaşamama fırsat tanıyan, 12 yıl sonra beni öğrenciliklerine kabul buyuran kıymetli hocalarım Prof. Dr. Orhan Bilgin Beyefendi'ye, Prof. Dr. Tahir Üzgör Beyefendi'ye, Prof. Dr. Nihat Öztoprak Beyefendi'ye, Prof. Dr. Sebahat Deniz Hanımefendi'ye, bana sınırsız hoşgörüsyle yardım ve alakasını esirgemeyen Dr. Üzeyir Aslan Beyefendi'ye ve teknik konularda eksikliklerimi tamamlayan eşim Bürya Saruhan Hanımefendi'ye şükran duygularımı bildirmeyi vazife bilirim.

ÖZET

Klâsik Türk edebiyatında manzum olarak tertip edilmiş bilmecce türü olan lugaz üzerine yapılan bu yüksek lisans tezinde, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 718'de kayıtlı bir lugaz mecmuasının 1^b-50^a varaklarının çevriyazımı gerçekleştirilmiş ve lugaz türü hakkında bilgi verilmiştir.

Lugaz klâsik Türk edebiyatına Arap edebiyatından ve özellikle de Fars Edebiyatından intikal etmiş bir nazım türündür. Allah'ın isimleri, Hz. Muhammed'in isimleri ve diğer özel isimleri soran "muamma" türü ile benzerlik arz etmesine karşın, lugaz özel isimler hariç sorulan her şeyin bulunmasına yönelik bilmecedir. Divan şairlerinin, edebiyatımıza XV. yy. da girmiş olmasına rağmen, özellikle XVIII. yy. da büyük rağbet gösterdiği lugaz ekseriyetle mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış, aruzun remel bahrinin "fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün" kalibinin daha çok tercih edildiği ve büyük çoğunluğunun manzum yazıldığı bir türdür.

Bu çalışmada Ali Emiri Manzum 718'deki lugaz mecmuasının 1^b-50^a varaklarında XVII. ve XVIII. yy. da yaşamış 14 şairin 125 lugazına yer verilmiş ve bu lugazların çevriyazımı gerçekleştirılmıştır. Ayrıca tezin giriş bölümünde, lugaz türü hakkında bilgi verilmiş ve mecmuatıki lugazlar ve şairleri hakkında değerlendirmeler yapılarak XVIII. yy. in divan şiirindeki mizah anlayışının bilmecce şeklindeki yorumu ifade edilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

This study, that is focused on the lugazs which are riddles formed in verse in divan literature, contains the transcription of lugazs of 1^b-50^a pages of a “lugaz magazine” recorded in Millet Library Ali Emiri 718 room and the evaluations about lugaz.

Lugaz is a poem form, which is taken from Arabian and Iranian literature. Although lugaz is alike to “muamma” that asks the names of Allah, the names of prophet Mohammad and the other proper names, it especially is a kind of riddle that asks everything except proper names. Divan poets are interested in lugaz especially in XVIII. century, even though it has come to our literature in XV. century. Lugaz is a kind of riddle mostly written in verse as rhymed couplets, mostly preferred Aruz’s “failatün failatün failün” form, and written in poem forms.

This study includes the transcription of lugaz magazine (AEM 718), that has 125 lugazs of 14 poets lived in XVII. and XVIII. century. In the introduction part of this study, information about lugaz is given and made evaluations about lugaz and the poets in the magazine, meanwhile, the riddle form of XVIII. century’s entertainment culture is being tried to explain by this way.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 1. Lugazların Cevap Anahtarı.....	7
Tablo 1. 2. Lugazların Şairleri.....	9
Tablo 1. 3. Lugazların Yazıldığı Nazım Şekilleri.....	10
Tablo 1. 4. Lugazların Yazıldığı Vezinler.....	11
Tablo 1. 5. Lugazların Başlangıç İfadeleri.....	12
Tablo 1. 6. Lugazlarda Bulunan Anahtar Kelimeler ve Şairleri.	14

KISALTMALAR VE SEMBOLLER

AE	Ali Emiri
AEM	Ali Emiri Manzum
a. g. e.	adı geçen eser
a. g. m.	adı geçen madde
c.	cilt
haz.	hazırlayan
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Mnz.	Manzum
nr.	numarası
vb.	ve başkaları
vd.	ve diğerleri
Y.	Yazma
Yay.	Yayınları
“ ”	Alıntı
< >	Yazmada olmayıp ilâve edilen ek, kelime ve tamlama

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	a, e, ɔ	ش	ş
ا	ā, a	ص	ş
ب	b	ض	ż, d̪
پ	p	ط	t̪
ت	t	ظ	z̪
س	s	ع	c̪
ك	c	خ	g̪
ق	ç	ف	f
ه	h	ق	k̪
خ	h̪	ڭ	k, g, ڭ, v, y
د	d	ل	l
ز	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v (o, ö, u, ü, ۈ, ۈ, ۈ)
ج	j	ه	h (a, e)
س	s	ي	y (i, ى)

1. GİRİŞ

1. 1. TÜRK EDEBİYATINDA LUGAZ

Lugaz, Arapça “*luğz/lağz*” kökünden türemiş bir kelime olup, sözlük anlamı “çöl faresinin yuvası, gidilmesi zor olan dolambaçlı yol” demektir.¹ Biraz daha genişletilmiş sözlük anlamında ise, “çöl faresinin saklandığı yerin bulunmaması için yuvasını labirent gibi eğri büğrü kazması; saptırmak, sözün maksadını gizlemek, şaşırtmalı söz söylemek” anımlarını da hâvîdir.² Bu iki tanımın dışında *Kâmûs-i Türkî*de “Arp. cem. elgâz. Fehmi ve halli müşkil olacak surette uydurulmuş söz, bilmecce, yanılmaca.”³ şeklinde anlamlandırılan lugaz; *Devellioglu*’da “bilmecce, bulmaca; yanılmaca.”⁴ Özön’de “bilmecce, yaniltmaç”⁵ ifadeleriyle Türkçe’ye mäl olmuş ve anlamını kazanmış durumdadır. Terim anlamı ise, “edebiyatta ve özellikle şiirde bir sözü/kavramı açık bir dille anlatma yerine onu imâ eden ifadeler kullanarak şiri/sözü bir bilmecce, hatta bazen bir muammâ şekline sokmadır. Buna ilgaz, böyle şaire/söze de lugaz denir.”⁶ şeklinde ifade edilirken, Çelebioğlu daha öz bir ifade ile “Klâsik edebiyatta mevzu’u; insan isminden başka her şey olabilen bilmecelere lugaz denilir.”⁷ der. Benzer hususiyetler taşıdığı muamma ile ayrıldığı en temel nokta, muammanın özel isimlere hasredilmiş olmasıdır. Muammada Allah’ın isimleri (esmâ-i hüsnâ), Hz. Peygamber’in isimleri (esmâ-i Nebî) ve diğer özel isimler cevap olarak istenir. Lugazlarda ise isim dışındaki nesneler sorulur.⁸ Olgun ise “Lügaz: Manzum bilmecce demekdir. Eski divanların çoğunda bunlardan birkaç tane bulunduğu gibi halk

¹Ahterî Mustafa bin Şemseddin, *Ahterî-i Kebir*, c. II, İstanbul 1310, s. 237.

²İsmail Durmuş, “*Lugaz*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 27, İstanbul 2003, s. 221.

³Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-i Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, s. 1241.

⁴ Ferit Devellioğlu, *Ansiklopedik Osmanlıca-Türkçe Lûgat*, Aydin Kitabevi, Ankara 1993, s. 554.

⁵ Mustafa Nihat Özön, *Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1959, s. 413.

⁶ İsmail Durmuş, a. g. m. , s. 221.

⁷ Âmil Çelebioğlu-Yusuf Ziya Öksüz(haz.), *Türk Bilmeceler Hazinesi*, Ülker Yay. , İstanbul, 1979, s. 17.

⁸ Nihat Öztoprak, “*Himmetzâde Abdî'nin Dîvân-i Lugazı*”, Essays in Memory of Hazel E. Heughan, Hazel E. Heughan Educational Trust Publication, Edinburg, 2007, s.146.

lisanında hece vezniyle tertib edilmiş olanları da vardır. Divan şairleri, her şey hakkında lügaz yaparlar, onu bir takım teşbihler, ihamlar, hatta harflerin ebced hisabındaki kıymetleriyle anlatırlardı. Bunun bir de ‘Muamma’ denilen kısmı vardır ki ‘insan isimlerine dâir bilmecedir.’⁹ der. Lugazlar çoğunlukla manzum olarak tertip edilmiştir. Az sayıda olsa da mensur olarak kaleme alınmış lugazlar bulunmaktadır. Genellikle soru cümleleriyle veya soru edatlarıyla başlayan lugazlarda niteliklerinden bahsedilerek somut varlıkların bulunması istenir. Lugaz, bir düşünceyi mecazdan daha kapalı biçimde dile getiren bir anlatım tarzı olmasına beyan ilmi kapsamında bir disiplin sayıldığı gibi akıl ve zihni geliştirmesiyle de felsefe, mantık gibi akılî ilimlerden kabul edilir. Lugazlarda ipucu verilmekle birlikte bunların bazılarının çözülmESİ güçtür. Bunlara “işârî lugaz” denir.

Lugaz temelde lafiz ve mâna lugazları diye iki kategoriye ayrılır. Lafız lugazları, özellikle muhatabın zekâsına yönelik olarak, birden çok mânaya sahip kelimenin uzak veya karşıt anlamını kastetmek (tevriye, lahn, melâhîn, mugalata ma’neviyye), kelimeyi anlamlı sözlere bölüp verilen müterâdifieriyle bilinmesini istemek, iki kelimeyi bitişik yazmak, bir kelimeyi parçalayıp yazmak, hemzeliyi yumoşatmak (teshîl), nokta değişikliği yapmak (tashîf), tersinden okumak (kalb) ve başka bir dile nakletmek gibi değişik formlarda kullanılmıştır. Mâna lugazları ise cevabı istenen nesnenin hususiyetleri beyan edilerek bulunması istenen lugazlardır. Mâna lugazlarının uzun kasideler şeklinde yazılmış örnekleri mevcuttur. Eğitim ve öğretim amaçlı, zekâ geliştirici lugazlar da mâna lugazı olarak kabul edilir. Başta nahiv olmak üzere lugat, fıkıh, ferâiz, hesap vb. konularda çok sayıda lugaz manzumesi tertip edilmiştir. Harîrî’nin *el-Makâmat*’ının 32. bölümünde bazı kelimelerin uzak anlamları kastedilerek düzenlenmiş 100 fıkıh lugazı cevaplarıyla birlikte yazılmıştır.¹⁰

Lugazların zor anlamları çözme alışkanlığı kazanmak, boş zamanları değerlendirmek ve eğlenmek gibi amaçlarla eski filozoflardan biri tarafından icat edildiği ileri sürülmektedir. Semavî kitaplardan *Tevrat*’ta lugaz, muamma ve remiz terimleriyle Hz. Süleyman, Sebe Melikesi Belkis, Sur Kralı Hîram ve Şimşon’a (Şemşon) nisbet edilen çeşitli lugaz örnekleri geçmektedir (Sayilar, 12/8; Hâkimler,

⁹ Tahirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügattı*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1973, s. 93.

¹⁰ İsmail Durmuş, a. g. m. , s. 221.

14/14; Krallar, 10/1; Süleyman'ın Meselleri, 1/6; Hezekiel, 17/2). Kur'an'da ise i'rab veya yorum ve anlam güçlüğü sebebiyle bir nevi lugaz hükmünde olan ya da tevriye ve kinâyeye benzer edebî türler hâlinde bir tür lugaz sayılan sayılan unsurlar bulunabilse de maksatlı olarak tertip edilmiş lugazlar yoktur. Ancak Kur'an'da geçen bazı hususlar ve varlıklarla ilgili düzenlenmiş lugaz çalışmaları da mevcuttur. İbn Hisâm en-Nahvî'nin *Hallü elgaz ve mesâ'il i'râbiyye fi'l-âyâti'l-Kur'âniyye ve'l-eħâdisi'n-nebeviyye*'siyle (nşr. Muhammed İbrahim Sâlim, Kahire 1409/1989) Alâeddin b. Nâsırüddin et-Trablusî'nin *el-Elgazü'l-'Alâiyye fi elfâzi'l-Kur'an*'ı (Brockelmann, GAL Suppl. , II, 452) bu konuda yazılmış eserler arasında sayılabilir. Bir hadiste (*Buhâri*, "İlim", 5, 50; *Müslim*, "Münâfikin", 63, 64) Hz. Muhammed'in, çevresindeki sahâbeye ağaçlar içinde yapraklarını dökmeyen ve müslümana benzeyen ağaçın hangisi olduğunu sorması ve kimsenin bilememesi üzerine onun hurma ağacı olduğunu söylemesi dikkat çekme, zekâ ve kavrayış seviyesini sınama gibi faydalari sebebiyle lugaz uslûbunun Hz. Muhammed tarafından kullanıldığı, İslâm ulemâsının buna dayanarak çeşitli ilim dallarında lugaz üslûbu ile öğretmeyi amaçlayan çeşitli eserler kaleme almasını izâh eder. Ayrıca Hz. Muhammed'in bu hadiste, gövdesinin odunlaşmaması sebebiyle ot cinsinden olduğu hâlde hurmaya mecaz (*istiare*) yoluyla ağaç demesi şaşırtma ve yanıtma işlevi gördüğünden bilinçli bir lugaz üslûbunun kullanıldığını gösterir. Arap Edebiyatı'nda şairler arasında, lugaz ve muamma beyitleri divanlarında ayrı bir bölüm oluşturacak şekilde fazla olan İbn Uneyn ile İbn Şeref el-Kayrevânî ve Mihyâr ed-Deylemî'nin adları zikredilebilir. Lugaz ve ilgâz tabirlerini ilk defa kullananlardan olan Halîl b. Ahmed'in (ö. 175/791) lugaz ve muammaya dair ilk eseri de (*Kitâbü'l-Mu'amâ*) yazdığı kaydedilir.¹¹

Arap edebiyatında ortaya çıkıp Arap ve Türk edebiyatlarında rağbet gören Lugaz, Fars edebiyatında genellikle yerini muammaya bırakmış ve muamma lugazdan daha çok gelişme göstermiştir. Farsça'da bu tür manzumeler için lugaz yanında çîstân ve uğlûta kelimeleri kullanılmıştır. Fars kültürünün etkisiyle Orta Asya Türkleri'nin bu tabiri kullandığı, Şîban Han'ın divanındaki "çîstân-ı iğne, çîstân-ı ok" gibi başlıklardan anlaşılmaktadır. Klasik İslâm belâgatında ilm-i beyâna dahil hünerler arasında yer alan ve bu sebeple her üç edebiyatta benzer özellikler gösteren lugaz Taşköprizâde'nin Mevzûâtü'l-ulûm'unda, "Söz söyleyenin, maksadını gizleyerek bir eşyanın veya

---

¹¹ İsmail Durmuş, a. g. m. , s. 221.

anlatmak istediği şeyin alâmet ve sıfatlarını zikredip ne olduğunu sormasıdır” ifadesiyle özetlenebilecek şekilde tarif edilmiştir.¹²

Klâsik Türk edebiyatında XVIII. yy. da altın çağını yaşayan lugaz, XV. yy. dan itibaren Türk şairlerinin dünyasına girmiş, birçok divan şairi az veya çok divanlarında lugaza yer vermiştir.¹³ Söz oyunlarına önem veren şairlerin hemen hepsi, daha çok konusu somut nesne ve eşya olan, lugazı denemiş; bazen eğlendirme amaçlı veya oyayıcı, düşündürücü niteliklere sahip olan lugaz, bazen de dinî ve fikhî konularda didaktik şiirler olarak kaleme alınmıştır. “Nedir ol, nedir ol kim, ol nedir ki, ol ne isim, ne acep isim, . . . vb.” soru ifadeleriyle başlayan lugaz, daha ilk mîsrada kendini belli eder. Halk diline yakın şekilde kaleme alınan lugazları, halk edebiyatının benzer ürünü olan bilmeceden ayırt edilmesini sağlayan en önemli özellik, lugazların çoğulukla yazarın mahlasını taşımıştır.¹⁴ Ancak her iki edebiyatın müstereklikleri göz önüne alındığında, bilmecelerin lugazlar olabildiği gibi, anonim halk şiirine mâl olmuş bilmecelerin bir yazar tarafından lugazlaştırıldığı da olmuştur. Dili genellikle yalın olan lugazlar vezin ve söyleyiş itibariyle bilmecelerden kolaylıkla ayrılır. Lugazların son kısmında halk bilmecelerinde de görülen, “Bunu ârif olan bilir; erbâb-ı kemâl anlar; her ne kim dilerse olur, ona feyiz kapısı açılır; isteyen bunu bulur, endişeden kurtulur; hünerin var ise fende, feth kıl bu lugazım sen de” gibi tekerleme tarzında ifadeler bulunur. Münseat mecmualarında az sayıda nesir olarak yazılmış lugazlar da mevcuttur.¹⁵

Lugazlar metindeki bilgiler, ipuçları, işaret ve imâlar değerlendirilerek sezgi veya istihraç suretiyle çözülebildiğinden çok defa muammaya göre daha uzun ve ayrıntılı manzumeler olarak düzenlenir. Bilinmesi istenen şeyin sıfat ve alâmetlerini ustalıkla bir biçimde ancak müphem bir tarzda söylemek gerekir.¹⁶

---

¹² Mustafa Uzun, “Lugaz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 27, İstanbul 2003, s. 222.

¹³ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 317.

¹⁴ Mustafa İsen, Osman Horata, Muhsin Macit, Filiz Kılıç, İ. Hakkı Aksoyak, *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2006, s. 253

¹⁵İskender Pala, a. g. e. , s. 317.

¹⁶ Mustafa Uzun, a. g. m. , s. 222.

Türk edebiyatında lugazlara “lugaz-gûne” denilen ve kıta, rubâî, bir veya birkaç beyit şeklinde kaleme alınan manzumeleri de dahil etmek gerekir. Nâbî gibi şairlerde örneklerine çokça rastlanan bu şiirlerin ilk bakişta lugazlarla bir ilgisi görünmemekle beraber “lugaz-gûne muammâ” veya “muammâ be-târik-i lugaz” denilen şiirlerde olduğu gibi anlatımlarında bazı müphemlikler görülmekte, okuyucuya sorular yöneltilmektedir.¹⁷

Manzum olarak aruzun çeşitli kalıplarıyla yazılan lugaz için daha çok “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbı tercih edilmiştir. Beyit ve kıta dışında gazellere de rastlanılmakla birlikte mesnevi şeklinde kafiyelenmiş örnekler çokluktadır.¹⁸ Lugazi anlamaya ve bulmaya lugazı halletmek denir. (*Halletmediler bu lugazın sırrını kimse/Bin kafile geçti hükümdâdan fuzâladan-Ziya Paşa.*)¹⁹

Ahmed Paşa, Nâbî, Nedîm, Şeyh Galib gibi meşhur divan şairleri dışında Lâmiî, Âşık Ömer, Sünbulzâde Vehbî, Rahmî, Ferdî, Sûcûdî, Vahyî, Zarîfî, Zamîrî, Fazlî, Saîdî, Râşid, Reşîd, Lebîb, Fennî, Emînî, Sâbit, Zîver, Sâmî, Enderunlu Vâsif gibi pek çok şair de lugaz kaleme almıştır. Bunların dışında mutasavvîf bir şair olan Himmetzâde Abdi Efendi’nin *Dîvân-ı Lugaz* (TSMK, Hazine Bölümü, nr, 1050, 206^b-212^b) isimli en uzunu altı beyitten oluşan 41 manzum lugazdan müteşekkil eseri bu türde verilmiş önemli eserlerden biridir.²⁰ Lugazi sir ihtiva eden nükte olarak niteleyen Abdi Efendi, eserine “divan” adını vererek, kelimeyi bilinenin dışında kitap, defter, risale gibi daha geniş anlamında kullanmıştır.²¹

Keçecizâde İzzet Molla’nın, Koca Râgîb Paşa’nın “ع” harfi üzerine söyledişi 147 lugazı şerheden on varaklı bir eseri vardır(*bilinen tek nüshası İÜ Ktp. TY, nr. 3566*). Vakanüivist Şefik Efendi’nin *Şefiknâme* isimli Edirne Vakasını (1154/1741) anlatan eseri de muamma ve lugazdan oluşmaktadır.²²

¹⁷ Mustafa Uzun, a. g. m. , s. 223.

¹⁸ Âmil Çelebioğlu-Yusuf Ziya Öksüz (haz.), *Türk Bilmeceler Hazinesi*, Ülker Yay. , İstanbul 1979, s. 17.

¹⁹ İskender Pala, a. g. e, s. 317.

²⁰ Mustafa Uzun, a. g. m. , s. 223.

²¹ Nihat Öztoprak, “Himmetzâde Abdi’nin Dîvân-ı Lugazi”, Essays in Memory of Hazel E. Heughan, Hazel E. Heughan Educational Trust Publication, Edinburg 2007, s. 151.

²² Mustafa Uzun, a. g. m. , s. 223.

Manzum lugazlar divanların son kısmında “elgâz” veya “lugaz âyîne” başlıklarında yer alırken mensur lugazlara daha çok cönklerde rastlanır. Divan edebiyatında lugaz yazmak, bunlara cevap beklemek, dolayısıyla manzum cevaplar tertip etmek, halk edebiyatında olduğu gibi cevabı bulana mükâfât vaad etmek gibi bir gelenek de bulunmaktadır.²³ Nitekim Sultan III. Murad(1574-1595)'ın kandil lugazına (*Bir kal'a-yı muâllak oldı içinde deryâ/Ol bahr içinde gördüm bir mâhi eylemiş câ/Ağzında mâhi tutar bir gevher-i yegâne/Durdukça gevher anda mâhiyi eyler ifnâ/Halk ani asarlar Mansûr gibi dâra/Her kim dilerse mansib feth ede bunu ra'nâ*), Enderûn Hazine Koğuusu ağalarından Cihadî Bey aynı vezin ve kafiye ile yine manzum bir şekilde hallederek bu vesileyle padişaha dileğini arz eder(*Kandıl kal'a şâhüm revgan içinde deryâ/Balık fetîl oluptur içinde eylemiş câ/Oldu alev agızda bir gevher-i yegâne/Durup yanınca her şeb balığı eyler ifnâ/Va'd eylemişsin ey şâh kâşiflere inâyet/Çavuşluk u ziâmet ister Cihadî şâha*).²⁴

Lugaz; divan şiirinden halk ve tekke şiirine, halk şairinden divan şairine, köy odasından kırathaneye hatta saraya kadar her kesim, zümre ve ortamda ilgi görmüş, kaleme alınmış, dillere düşmüş ve kendi cevabını aramış ve bunun karşılığını almıştır.

---

²³ Mustafa Uzun, a. g. m. , s. 223.

²⁴ Âmil Çelebioğlu-Yusuf Ziya Öksüz (haz.), *Türk Bilmeceler Hazinesi*, Ülker Yay. , İstanbul 1979, s. 17.

1. 2. ALİ EMİRİ MANZUM 718'DE KAYITLI LUGAZ MECMUASI

Bu bölümde Ali Emiri Manzum 718 numaralı Lugaz Mecmuasının içerik ve şekil özellikleri üzerinde durularak eser hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

1. 2. 1. LUGAZLARIN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 718'de kayıtlı Lugaz Mecmuasının 1^b-50^a varaklarında mevcut 125 lugaz üzerinde yaptığımız çalışmamızda, 14 farklı şairin lugazlarının içeriğine baktığımızda sosyal hayatı var olan pek çok nesnenin sorulduğu görülmektedir. Hayvan adlarından, insan uzuvlarına; ev eşyalarından, alet edevata; bitki ve ağaçlardan, meye ve sebzeler; yiyecek ve içeceklerden, giyeceklere; cinsel uzuv ve objelere kadar akla gelebilecek pek çok değişik konu ve alanda birçoğu hemen akla gelmeyecek ilginç cevapların arandığı lugazların cevap anahtarı mecmuatı sırasına uygun şekilde aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. 1. Lugazların Cevap Anahtarları

1 Hacerü'l-esved	2 Mücessem	3 Drabzan Babası	4 Kapu Perdesi	5 Şıgarın Seriñ Kavuğu	6 Sülük	7 Oyuł	8 Kova
9 Servī	10 Tuğla	11 Ay ya'ñi Kamer	12 Bayraç	13 Kamçı	14 İplik Çehresi	15 Top Güllesi	16 Ceviz
17 Şamändira	18 Mağara	19 Çeng	20 Yoğurtçı Kayışı	21 Altun Veznesi	22 Kiremit	23 İgne	24 Mekik
25 Āteş ile āb	26 Dönme Dolab	27 Kurbağı	28 Kav Çakmak	29 Deñizde Nişān	30 Terāzū	31 Pire	32 Bucurğād
33 Beşik	34 Sūrī señg	35 Ok	36 Şeh-zāde İmāmī	37 Lahana Turşı	38 Yemeni	39 Şeker Külâhı	40 Taşa Tuğa
41 Şabun	42 Yol Taşı	43 Maşat	44 Falağa	45 At Kırbaşı	46 Ta'ām Sinisi	47 'Alibāli Kuşı	48 Sıvacı Malası

49 Lif	50 Mışır Buğdayı	51 Kum Sā'ati	52 Çerāğ	53 Tırıl	54 Deñiz Māliki	55 Kızak	56 Koruk
57 Rende	58 Deñiz Ümmi	59 Şakız	60 Zeybek	61 Çekdire	62 Kara Dud	63 Dā'ire	64 Eldiven
65 Şıçan	66 Hātem	67 Dalyan	68 Cimbistire	69 Cemreler	70 Beşik	71 Sünger	72 Şabun
73 Menşār	74 Mürekkeb	75 İsim	76 Güllāc	77 Baht	78 Sidik Ördegi	79 Göz Ağı- la Karası	80 Şa'leb İbrigi
81 Köpri	82 Kılıç Balığı Dalyanı	83 ‘Akl	84 Şāğar-ı Cām	85 Servī	86 Nahl ya' nī Nakl	87 Ferc	88 Zeker
89 Kiremit	90 İplik Düğme	91 Şerbet Tulumbası	92 Sürmedān	93 Ocağ	94 Mektüb	95 Nokta	96 Elif
97 Dūr-bīn	98 Uyku	99 Kaşık	100 Mahya	101 İk	102 Lāden	103 Tiryaki Kafesi Giyer İşhaq Efendi	104 Tuğra
105 Kıl Kalem	106 Habāb	107 ...	108 Lâle	109 Altun	110 Elf	111 Tüy-i yekpāre	112 Hilāl
113 ...	114 Bābūc	115 Arka Kaşagası	116 Tūğ	117 Kürk Kürek Körük	118 Altun	119 Gemi	120 Süpürge
121 ‘Aded	122 Piliç Kafesi	123 Zer Mühre	124 Dīvīt	125 Tāliha nāsib			

1. 2. 2. LUGAZLARIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde mecmuanın şekil özellikleri tablolarla gösterilerek anlatılmıştır. Mecmuada yer alan lugazların nazım şekilleri, vezinleri, şairleri, lugazlarda kullanılan kalıplılmış ifadeler ve lugazların cevapları incelenerek tasnif edilmiş ve tablolar hâlinde sıralanmıştır.

Metin tesisinde ise lugazların başına numara verildikten sonra lugazın şairi ve şiirin yazıldığı vezin, bahri de belirtilerek verilmiştir. Mecmuada bulunan şiirin mecmuanın hangi sayfasında yer aldığı eklenmiştir. Yazmalarda yaprağın ön ve arka yüzünü gösteren ^a ve ^b, sayfa numarası ile birlikte yazılmıştır. Manzumelerde beyit numaraları 1-3-5 tek sayılarla gösterilmiş, metne tahminî olarak eklenen parçalar

temren içinde < > , vezin gereği fazlalık olanlar ise + işaretti ile yazılmıştır. Tamiri mümkün olmayan vezin bozuklukları da dipnota belirtilmiştir.

1. 2. 2. 1. Lugazları Yazan Şairler

Mecmuada incelediğimiz 125 lugazın şairleri mecmuadaki lugaz numaralandırılmasındaki sıraya sadık kalınarak ve şaire ait toplam kaç lugazın olduğu “( )” içinde adedi belirtilerek aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. 2. **Lugazların Şairleri**

Hanîf Efendi (1 lugaz) <i>1. lugaz</i>
Şabîh Efendi (1 lugaz) <i>2. lugaz</i>
Fennî Efendi (59 lugaz) <i>3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 103. lugazlar</i>
Es'ad Efendi (1 lugaz) <i>61. lugaz</i>
Necîb Efendi (9 lugaz) <i>62, 63, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84. lugazlar</i>
Reşîd Efendi (37 lugaz) <i>64, 65, 66, 67, 74, 75, 76, 77, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125. lugazlar</i>
Resmî Efendi (1 lugaz) <i>68. lugaz</i>
Lâ edrî (Şairi bilinmeyen) (4 lugaz) <i>69, 71, 72, 73. lugazlar</i>
Râzî Efendi (1 lugaz)

<i>70. lugaz</i>
Rütbi Efendi (1 lugaz)
<i>85. lugaz</i>
Şubhi Efendi (1 lugaz)
<i>86. lugaz</i>
Vaşlı Efendi (2 lugaz)
<i>87, 88. lugazlar</i>
Vāhib Efendi (5 lugaz)
<i>89, 90, 91, 92, 93. lugazlar</i>
Mahtumi Efendi (1 lugaz)
<i>94. lugaz</i>
Nedim (1 lugaz)
<i>102. lugaz</i>

1. 2. 2. 2. Lugazların Yazıldığı Nazım Şekilleri

Mecmuada bulunan 125 lugazın sadece 3'ü gazel nazım şeklinde kafiyelenmiş, diğer 122 lugaz mesnevi nazım şeklinde kafiyelenerek kaleme alınmıştır. Aşağıdaki tabloda lugazların yazıldığı nazım şekilleri lugaz numaraları ile birlikte verilmiştir.

Tablo 1. 3. Lugazların Yazıldığı Nazım Şekilleri

Mesnevî Nazım Şekliyle Yazılan Lugazlar
<i>1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125. lugazlar</i>
Gazel Nazım Şekliyle Yazılan Lugazlar
<i>17, 62, 87. lugazlar</i>

1.2. 2. 3. Lugazların Yazıldığı Vezinler

Mecmuada yer alan 125 lugazın hangi aruz kalıplarıyla yazıldıklarını vezin kalıplarını gruplandırarak ve her kalıba ait lugazların numaraları mecmuatı sırısına uygun şekilde verilmiş ve her kalıbin kaç kere uygulandığı “( )” işaretti ile belirtilmiştir.

Tablo 1. 4. Lugazların Yazıldığı Vezinler

Fā‘ ilātün / fā‘ ilātün / fā‘ ilün   Remel: -+ - / -+- / -+   (67 lugaz)   1, 2, 4, 8, 11, 16, 18, 23, 24, 26, 28, 31, 33, 35, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 59, 60, 62, 63, 68, 70, 71, 73, 74, 75, 77, 80, 82, 83, 84, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 107, 109, 110, 112, 113, 115, 117, 120, 121, 122, 125. lugazlar
Mefā‘ īlün / mefā‘ īlün / fe‘ īlün   Hezec: + --- / +--- / +--   (19 lugaz)   7, 10, 13, 36, 39, 41, 57, 64, 65, 69, 72, 76, 98, 106, 111, 118, 119, 123, 124. lugazlar
Fe‘ ilātün / mefā‘ īlün / fe‘ īlün   Hafīf: -+ - / +-+ / +-   (18 lugaz)   5, 9, 19, 20, 21, 22, 25, 29, 32, 34, 37, 67, 78, 81, 94, 102, 114, 116. lugazlar
Fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ īlün   Remel: +--- / +--- / ++-   (17 lugaz)   3, 6, 12, 14, 15, 30, 38, 47, 53, 54, 58, 61, 66, 79, 85, 103, 104, 108. lugazlar
Fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ ilātün / fe‘ īlün   Remel: +--- / +--- / +--- / +-   (3 lugaz)   17, 27, 87. lugazlar
Müfte‘ īlün / müfte‘ īlün / fā‘ īlün   Seri‘ : -++- / -++- / -+-   (1 lugaz)   105. lugaz

1. 2. 2. 4. Lugazlarda Başlangıç İfadeleri

Ali Emiri Manzum 718'de kayıtlı lugaz mecmuasının 1^b-50^a varaklarında mevcut 125 lugaz üzerinde yaptığımız incelemede, şairlerin biraz da aruz kalıplarına uygunluğu sağlamak amacıyla lugazların ilk beyitlerindeki ilk mısraa kalıplAŞmış ifadelerle başladıklarını gördük. 125 lugazın iki tanesi hariç bütün diğer lugazlar birbirinden ufak nüanslarla ayrılan benzer ifadelerle başlamaktadır. Lugazlarda kullanılan başlangıç ifadeleri lugaz numaralarıyla birlikte aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. 5. Lugazların Başlangıç İfadeleri

Ol ne. . . (21 defa)
<i>1, 12, 14, 15, 18, 19, 27, 34, 38, 47, 48, 55, 63, 78, 82, 88, 100, 103, 114, 115, 117. lugazlar</i>
Ol nedir. . . (13 defa)
<i>8, 32, 35, 43, 45, 46, 60, 83, 97, 99, 105, 120, 122. lugazlar</i>
Ol nedir ki bir. . . (5 defa)
<i>21, 31, 40, 56, 93. lugazlar</i>
Ol nedir bir. . . (7 defa)
<i>2, 3, 9, 16, 26, 50, 92. lugazlar</i>
Ol nedir kim. . . (22 defa)
<i>22, 23, 24, 25, 28, 44, 51, 52, 59, 62, 68, 73, 75, 77, 89, 90, 95, 96, 98, 107, 110, 113. lugazlar</i>
Ol nedir ki. . . (6 defa)
<i>71, 80, 84, 109, 121, 125. lugazlar</i>
Ol nedir kim bir. (5 defa)
<i>74, 86, 91, 101, 112. lugazlar</i>
Ol ne şeydir ki. . . (1 defa)
<i>20. lugaz</i>
Ol. . . şey nedir. . . (1 defa)
<i>5. lugaz</i>

Ne ol. . . (2 defa)
<i>111, 119. lugazlar</i>
Nedir ol. . . (22 defa)
<i>4, 6, 7, 53, 54, 57, 58, 61, 64, 65, 66, 69, 76, 79, 87, 94, 102, 104, 106, 108, 116, 123. lugazlar</i>
Nedir ol bir. . . (5 defa)
<i>10, 13, 36, 41, 81. lugazlar</i>
Nedir ol kim. . . (3 defa)
<i>85, 118, 124. lugazlar</i>
Nedir ol şey ki. . . (1 defa)
<i>67. lugaz</i>
Nedir âyâ ki. . . (1 defa)
<i>17. lugaz</i>
Nedir âyâ o. . . (1 defa)
<i>39. lugaz</i>
Bil nedir âyâ ki. . (2 defa)
<i>33, 49. lugaz</i>
Ol şahs-1. . . nedir âyâ . . . (1 defa)
<i>29. lugaz</i>
Ol. . . şahs kim âyâ nedir. . . (1 defa)
<i>42. lugaz</i>
Kimdir ol. . . (2 defa)
<i>11, 37. lugazlar</i>
Kimdir âyâ ol. . . (1 defa)
<i>30. lugaz</i>

1. 2. 2. 5. Lugazlarda Bulunan Anahtar Kelimeler

Ali Emiri Manzum 718'de kayıtlı lugaz mecmuasının 1^b-50^a varaklarında mevcut 125 lugazın cevapları üzerinde yaptığımda incelemede 28 lugazın cevabının lugaz içinde bazen müstakil olarak cevap olan kelimenin tamamı şeklinde, bazen de ek olarak veya iki farklı kelimenin içinde tamamlanarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Bazen de şairlerin sinonim ve cinaslı kelimeleri tercih ederek okuru hem şaşırtmak, hem de dikkatini ölçmek maksadıyla anahtar kelimeleri kullandığı tespit edilmiştir. Cevabı içinde olan lugazların numaraları, şairleri ve lugazların anahtar kelimeleri aşağıda verilmiştir:

Tablo 1. 6. Lugazlarda Bulunan Anahtar Kelimeler ve Şairleri

2. lugaz (<i>Sabiḥ Efendi</i>)	Mücessem
8. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Kova
10. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Tuğla
18. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Mağara
22. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Kiremit
26. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Dönme Dolab
29. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Deñizde Nişan
36. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Şeh-zâde İmâmi
43. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Maşat
49. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Lif
52. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Çerāğ
54. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Deñiz Mâliki
57. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Rende
59. lugaz (<i>Fennī Efendi</i>)	Şakız
67. lugaz (<i>Reşîd Efendi</i>)	Dalyan
75. lugaz (<i>Reşîd Efendi</i>)	İsim

77. lugaz (<i>Reşîd Efendi</i>)	Baht
86. lugaz (<i>Şubhi Efendi</i>)	Nah̄l ya ^c n̄ Nakl
89. lugaz (<i>Vâhib Efendi</i>)	Kiremit
92. lugaz (<i>Vâhib Efendi</i>)	Sürmedān
93. lugaz (<i>Vâhib Efendi</i>)	Ocāk
96. lugaz (<i>Reşîd Efendi</i>)	Elîf
98. lugaz (<i>Reşîd Efendi</i>)	Uyku
102. lugaz (<i>Nedîm Efendi</i>)	Lâden
105. lugaz (<i>Reşîd Efendi</i>)	Ķıl Ķalem
110. lugaz (<i>Reşîd Efendi</i>)	Elf
112. lugaz (<i>Reşîd Efendi</i>)	Hilâl
123. lugaz (<i>Reşîd Efendi</i>)	Zer Mühre

METİN

LUĞAZLAR

1.

Luğaz-ı Hanîf Efendi

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

Remel:-+---+---+---+-+

1. Ol ne cevher kim ^caraždır zāti ḫar
Oldığı yerde olınmaz āhz-ı ṣār
Rākibü’n-nākah Yemen hācīsidir
Yetmiş iki firķanıñ nācīsidir
3. Gāhī aña bir cebel mā’ī olur
Gāhī vech-i arzdan bālā ṭurur
Ma‘rifet bi’llāh içün manṭukdır
Dahı defter-ḥāneye şandūkdir
5. Ka^cbeye girmez o şeyh-ı münzevi
Oldı bir gūşe aña beyt-i ḫavī
Ger ḥacer disem şuya batmaz velī
Nār anı teshīn itmezmiş belī
7. Mülhid isti^cmāl ider müslim dahı
Bulsañ öper başına ḫorsun ahī
Nūr ile ȝulmet miyānin cem^c ider
Şāhidimdir şafvı anıñ bī-keder
9. Bir siyeh čerde ‘Arab mahbūbi-veş
Rūyına ‘itr u gūl-āb olmağda reşş
Mü’min ü zindikila ülfet ider
Ehl-i cennet oldığın tezkīr ider
11. Çok yaşar ol ba^cd-ı idrākü'l-kiber
Cüssesi olur Uḥud ṭağı ḫadar
Nākıl-ı ehl-i şafādır ol peri^c
Hem-çü mir’āt-ı vefādır peykeri
13. Zāti bir yaṣdık ḫadardır didiler
Şūretā baḳṣañ şāgīrū'l-cüsse er
Çün aña yākūt dinse vechi var
Āteşe ḫonsa dahı yanmaz yanar
15. El çeker ḫalkdan olup kūše-nişīn
İderim Ḥātemdir Allāha yemīn

---

¹ : AE 8^b

17. **Žarb u pūse ile işkeste-mizāc**
 Bezl olur pāyına çok bāc u ḥarāc
İsteyen mevlāsını el-ḥāk bulur
 Seng-i ḥārādan gūher peydā olur (Hacerü'l-esved)

2.

Lugaz-ı Şabīh

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel: -+-- -+-- -+-

1. Ol nedir bir noktadır māhiyyeti
 Fer' idir ol noktanıñ hep hey'eti
Zāti serr ü ḥaddini eyler 'ayān
 Şūretā kendi de her eşyā 'ayān
3. Sīnesi cümle nuķūş-ı kā'ināt
 Līk ber-dār olmasa bulmaz ḥayāt
 Pür-televvündir derūni her zamān
 Dehr ile gūyā ki olmuş tev'emān
5. Dā'im erbāb-ı başīret ṭālibi
 Kendi olmaz kimseniñ hīç rāgībi
 Dīde-bānī olsa bir kez merdümān
 Keşf olur cümle zemīn ü āsumān
7. Vākī² ā baksañ olur ḥāb-ı ḥayāl
 'Āleme gūyā kim olmuşdır mişāl
 Bir nigeble herkesi ḥayrān ider
 Seyr idenler 'ālemi seyrān ider
9. Şūretā görseñ ŞABĪH ol nātūvān
 Şan-ki bir kibr-i mücessemmdir hemān (Mücessem)

3.

Lugaz-ı Fennī Efendi

Fe‘ilātiūn fe‘ilātiūn fe‘ilūn
Remel: +--+ +--+ +-+

1. Ol nedir bir sere bir 'ucbe likā
 Cücedir dirler ise aña sezā
 Şu kıyāfetle gör ol ḫadd-i ḫaṣīr
 Gövdesi idi şāğīr başı kebīr

² : AE 9^a

³ : AE 9^b

3. Uğrayup ehl-i şarif himmetine
Bir ķazık şoķdilar anıñ götine
Vech-i zerd olduğu ol ġam-ħāriñ
Dest-būsına hevesdir yāriñ
5. Baba tāğından idince o firār
Tā Tırabzanda varup itdi ķarār
Bu luġaz gerçi ki dört ḥarfledir
İkidir başı ayağı birdir (Drabzan Babası)

4.

Lugaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātiñ fā‘ilātiñ fā‘ilüñ
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Bilmek istersen nedir ol nev-nihāl
Çıkdığın yerden anı eyle ħayāl
Kāmeti egri degil hem-vārdır
Her biri bir gence gūyā mārdır
3. Kimi derbān-veş tururmış bābda
Kimi zūdında kimi dollābda
Hānesinde herkesin vardır biri
Şeh-peri iki uçardır ekseri
5. Vāsiتا-āsā görinür ādeme
Kimseyi baķdırmañ ol nā-mahreme
Pūs idüp dünyāda dā’im el etek
Gösterir ħalqa nezāketle gópek
7. Çatıçak üstād o serv-i kāmete
Çarpa çarpa ķoydilar bir şürete
Çarpihanlar buldı dünyāda revāc
Yok imiş zīrā yoñulmadık ağaç
9. Kimi eski FENNİYĀ kimi yeñi
Şehrimizde vardır anıñ yüz begi (Kapu Perdesi)

---

⁴ : AE 9^b

5.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fe‘ilātūn mefā‘ilün fe‘ilün
Hafif: +--+ +-+ -+-*

1. Ol rakīk şey nedir küre-āsā
Burc-ı şevri ider müdām re^c ā
Kürre-i nāra başmamışken ayağ
Bu ‘acebdır ki olmada pür-^c arak
3. Gāh bād-ı hevā ider kārī
Ki beş artı̄k olur anı̄n kārī
Küleḥ-āsā atlasa meydāna
Bahş ider neşve cümle rindāna
5. Nūş-ı şahbāda artırır meşki
Oldı̄ hālince hayli müsteski
Ehl-i zevkē ‘aceb müşevvikdir
Pür-harām ile pür-dağarcıkdır
7. Kula bula dimek elyak
Boğazı iplidir ol aşılıcağ
Olsa da āb u dāneye kabı
Yemeyüp dāneyi içер ābı
9. Kārina virmek ister ise revāc
Topal olmaz ayaaklıya muhtāc
Bu sözüm ehl-i ‘ayşa bāriddir
Evvel āhir derūnū fāsiddir
11. Kavuğın öñüne köyup düşine
Buni hall eyledim deyü övüne (Şığarıñ Seriñ Kavuğı)

6.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilün
Remel: +--+ +-+ -+-*

1. Nedir ol mār-ı siyeh-rū ḥūn-ḥ^vār
Olmasa cānı̄ şanurlar mismār

---

⁵ : AE 10^a

⁷ : İlk mısradada vezin bozuktur.

⁶ : AE 10^b

- Bir yüzü oldı üzengi haşarı
Habs olur şışede mānend-i peri
3. Cūyda olsa dahı cilve-nümā
Dem çeker karada ejder-āsā
Derd ehliniñ olur dermāni
Kadrini bilmez anıñ dihkāni
5. Boğazı toklığına ol nā-çār
Yapışur halka olur hizmet-kār
Zil-veş olmuş iken gūşı aşamm
Olur ādem ile ammā hem-dem
7. Demlenüp evveli ger olsa da sīr
Soñra gül öksüzi olur o fakīr
Olıcaç zīver-i tāk-ı dükkān
Seyr iden halkı tutar hep hafaķān
9. Bu şifā-hānede sevmezken ‘alel
Getürür gāyet ile ķalbi kesel
Bu ‘acebdır ki olur itse de sūd
Anı dünyaya şatan Arnāvūd
11. Reh-i ma‘nāya gide bir sālik
Olur elbetde bu fenne mālik (Sülük)

7.

Luğaz-ı Fennī Efendi

*Mefā‘lün mefā‘lün fe‘ülün
Hezec:+--- +--- +-*

1. Nedir ol turfa şahş ‘ucbe-ķiyāfet
Bakılsa şüretā şāhib-şecā‘at
Gören şeklin kıyāş eyler bahādir
Degildir hall u ‘ukde līk kādir
3. Feżā-yı dehriñ özge kışşa-hāni
Müdām elde turur çüb-ı duħāni
‘ Acebdır müsikīye raġbet itmez
Tenenniten dise ‘ālem iśitmez
5. Gice gündüz turur dünyāda hāmūş
Mehīb olmak içün olur ‘abā-pūş

- Dolaşmaz gerçi şehri bāsbāndır
 Gözi yokdır velīkin dīdebāndır
7. Gice vəhm eyler andan ba^czı insān
 ' Adūsıdır hele murğān u ḥayvān
 Bili० yārān FENNİ anı elbet
 Oyük bu yok yere gel çekme zahmet (Oyuk)

8.

Luğaz-ı Fenni Efendi

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir hem yerde var hem gökde var
 Gökde bir yerde velīkin şad-hezār
 Ṭab^cı ābı kendüsi ḥayvāndır
 Mā-haşal dalğıçlık anıñ kāridır
3. Ey basın bilmez müneccim başıdır
 Dökdüğü şübh u mesā gözyasıdır
 Burc-ı ābīyi idüp dā'im mekān
 Gice vü gündüz raşd bekler hemān
5. Ma^crifetden yoğ iken ānda eṣer
 Şorsalar virir yer altından haber
 Anı zencīre çeküp üstādlar
 İtdirirler hizmeti şām u seher
7. Ḥam-sivār olmuş zen-i mekkāre-veş
 Çarḥ-la eyler dem-ā-dem keş-me-keş
 Hānesinden anı her kim ki ḫova
 Būm-veş vīrānede ṭutar yuva
9. Boş yere yārāna FENNİ söylemez
 Bir içim şu oldı zīrā bu luğaz (Kova)

⁸ : AE 11^a

9.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fā‘ilātiūn mefā‘iliūn fā‘lūn
Haffif:-+-- +-+--*

1. Ol nedir bir civān-ı bālā-ķadd
Vaşfinı itdiler anıñ bīc add
Başı altında altı pāyı var
Bir ayağ üzre yine itdi karār
3. İbtidā-yı vaşifda ḥalḳ duyar
Başa bir nokṭa pāyı uyar
Bir şecīc dir beline ol server
Taḳinur iki yüzli bir hançer
5. Boy begidir velīkin uşludır
Cismi ġayet laṭīf hoş-būdır
Tāzesiñin cemīc yārāniñ
Bir libās ‘omrine sürer anıñ
7. Geh leb-i cūda gāhī deryāda
Zevk ider ḡamdan olup āzāde
Cāy idüp ekşer-i gülistānı
Bağrına başdı niçe murğānı
9. Gülşenī dervişi gibi dā’im
‘Aşk-la şevk-le olur kā’im
Şemsī olmış Mevlevī-zāde
‘Aksi yaymış zemīne seccāde
11. Rişte-i şabrıń kırup devrān
Gāh idüp subḥasın anıñ rīzān
Añladıñsa bu FENNİ ey dānā
Ser virüp sırrı eyleme ifşā (Servi)

⁹ : AE 11^b

³ : İkinci misrade vezin bozuktur.

10.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Mefā' īlün mefā' īlün feūlün
Hezec: +--- +--- +-*

1. Nedir ol bir gürüh ' asker ki dā'im
Gice gündüz olurlar cümle şā'im
Yemezler gāh olur kim şu içerler
Begendigi yere anlar geçerler
3. Anñ her biri bir dervîş-dildir
Kırılsalar da açılıkdan degildir
Kimisi söze mā'il kimi sāza
Kimisi tolmaya kimi piyāza
5. Kimi tarh itmede āhir zemīni
Kimi gezmekdedir faġfūr-ı Čīni
Kimi mühr-i Süleymān şüretinde
Olur gülzār-ı dehriñ zīnetinde
7. Hemān bir naķş-şüretdir tururlar
Belā bu kim ocağıdan dem ururlar
Aşıl tīynetleri şuyunu bulmış
Sebeb ihyālarına āteş olmuş
9. Olur her biri bir şāhib-metānet
Kemerler anlar ile buldu şöhret
Ururlar anları muhkem kemende
Yüzini bindirirler bir semende
11. O leşker şehre geldikde bu reftār
Gelürler tuğ-la sancağ-ila her bār
Cihān içinde anlar turfa-eşħāş
Virirler anlara bir ḫarye-i hāş
13. Hele meşrebleri gāyet ḡarā'ib
Büzilürler eger tar gelse ḫālib
Yazup gönder bunı ol nāzenīne
Hora geçmez ise çalsun zemīne
15. Biñ ellidir bu ' asker olsa ta' dād
İderler cem' olup bir ḫal' a bünyād
Bunuñ vaşfi velī reng gözide
Kızıllık çıktı FENNİ bu luğazda (Tuğla)

11.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilǖn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Kimdir ol meh-pāre-i ‘ālī-makām
Bulur anıñ-la maḥalli iḥtitām
Āsumān içre durur gerçi ḥayāl
Dūrdan anı gören şanur hilāl
3. Ḥalķa ma^c lūmdur anıñ māhiyyeti
Her şehir āniñ-la bulmış şöhreti
İtme istib^c ad olursa rū-yı zerd
Haylice dünyāda çekmiş germ ü serd
5. Girye eyler her ne dem bārān olur
Gün doğarsa üstine ḥandān olur
Bāşlar üstinde itmişdir penāh
Sikkedir gūyā dikilmiş bir kūlāh
7. Egridir şekli anıñ mānend-i pāy
Kubbe-i çarḥı ider gāhīce cāy
Ellerin ḫaldırmış itmekde du^c ā
Bañā ḫalsa dir idim ḳible-nümā
9. Gizlesen bu FENNĪ biz yārān bilür
Āşikāre birle bu ‘ālem olur (Ay ya^c nī Қamer)

12.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fe‘ilātiūn fe‘ilātiūn fe‘ilǖn
Remel:++-- ++-- +-+

1. Ol ne ejderdir ‘aceb bī-ser ü pā
Dā’imā ḫolda gezer bāz-āsā
Hırkaya çekdi başı oldı nihān
Torba içinde turur hemçü yılan
3. Māra beñzer velī yok<dur> zehri
Dūş-ı insānda dolaşır şehrī

---

¹¹ : AE 12^b

¹² : AE 13^a

- Tanṭana gösterir ekṣerī ḥalḳa
    Galaṭa düşme degildir falaḳa
5.   Gerçi her kimsede yokdır ammā
        Olamaz ḥāṣılı ansız bir ağā
        Gāh efendilere arkadaşır
        Kim yeñiçeri ile yoldasdır
7.   Sefere gitse de bir iş görmez
        Hāzıra gelse de kendin bozmaz
        Vaşfinı idemez anıñ ḥāmem
        Aşlını faşlını ben de bilmem
9.   Bu luğaz ḥall olına dirseñ eger
        FENNİYĀ yaz da Reşide gönder (Bayrak)

13.

Lugaz-ı Fennī Efendi

*Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Hezec:+--- +--- +-*

1.   Nedir ol bir nigār-ı rāst-ḳāmet
        Serinde beste-āşüb-ı nedāmet

        Ne cānı var ne pāyi var ne desti
        İrişdikde ayıldır ḥayli mesti
3.   Olur ki yire gāhī gence mā'il
        Gezer āşüftedir menzil-be-menzil

        Aşarlar ekseri geldikçe dāra
        Yaḥūd kim bindirirler bir ḥimāra
5.   Görenler mār-ı zülfüñ böyle dirler
        Kime degse hemān buz yürek eyler

        Kemerde çölde belde mār-ı pür-piç
        Dahi gencineden olmaz cüdā hiç
7.   Bakılsa fehm olur cünbüşinden
        Kimi āzürde olmuş rencişinden

        Şoḳar ḥayvānı yokdır gerçi zehri
        Gezer ḳuyruklu yıldız gibi dehri
9.   Kimi yek-ser kimi anıñ dü-serdir
        Kimi pāzīce-i dest-i püserdir

        Terāzū-yı kef-i cān-bāza beñzer
        O gör kim girde reh-peymāya beñzer

---

¹³ : AE 13^b

11. Aña ben mār-ı māhī dirdim ammā
 Acıdır eti yenmez kejdüm-āsā
 Getür ḥallini ey FENNİ miyāna
 Lugazda irmeye ḥattı ziyāna (Kamçı)

14.

Lugaz-ı Fenni Efendi

Fe‘ilātiūn fe‘ilātiūn fe‘iliūn
Remel: +--- +--- ++-

1. Ol ne ālet ki anıñ murğ-āsā
 Kanadı altı velīkin yek-pā
 Perleri biri birine bağlı
 Nüh-peri ile derūnı memlū
3. Görüñ ol murğ-ı kef-i dest-āmūz
 Uçamaz kendi kanad-ıyla henüz
 Eller ürkütmese itmez pervāz
 Olsa hem cāni iderdi āvāz
5. Cāmesi penpe olur ki ḥarīr
 Seyr idenler aña dir şeyh-i kebīr
 Kaddine ger nażar itseñ kec ü mec
 Geydigi cāmesi reşk-i burūc
7. Virse ser-rişte-i kef aḡyāra
 Derviṣ-i ‘uryāna döner bī-çāre
 Dolanup elden ele devr eyler
 Bend olan ‘āşıküna cevr eyler
9. Bursevīdir didi erbāb-ı ḥired
 Eylemiş milket-i Rūmī mesned
 Kāfir müslim idüp perverde
 Geh zene mā’il olur geh merde
11. FENNİYĀ bu luğazı şal şehre
 Kim güşād eyleye bir gül-çeşre (İplik Çehresi)

¹⁴ : AE 14^a

⁵ Birinci misrada vezin bozuktur.

⁶ İkinci misrada vezin bozuktur.

15.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn
Remel: +--+ +--+ +-+*

1. Ol ne āşüb-ı cihāndır ki aña
Yolına cān viren olmaz hem-pā
Şeb-i vuşlatda meh-i enverdir
Rūz-ı fürkatde peri-peykerdir
3. Çokdur üftādesi bāhr u berde
Bir kiyak āfet idi her yerde
Topçıdır ellibesiñ yoldaşıdır
Nefere kendini elde taşıdır
5. Sahtdır gerçi dili āhen-veş
Belki taşdan katıdır ol ser-keş
Ne degiße koşılur ne şatılur
Bu segis anda iken çok atılır
7. Tūc olnca içer ammā ḫanamaz
Tākati yok ṭoliya dayanamaz
Falya virirse eger ol ḫanzıl
Olur ol dem k'aña ḫal'a menzil
9. Ne cefā eylese itme diyemem
Kelle urmağa dahı ben kiyamam
Dogıran māder anı her cāda
FENNIYĀ biñ yaşa sen dünyāda (Top Güllesi)

16.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel: -+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir bir ṭombalacık kelledir
Ortaya düşmiş yedigi silledir
Gāh turur gāhīce ammā ki yürür
Yürür ammā yüzü üzre sürinür
3. Gördigine ṭop taşı gibi çatar
Yok deheni cinsini ammā yudar

¹⁵ : AE 14^b

¹⁶ : AE 14^b

- Haylice bir tāze idi evveli
Geh yenür gāhice yenilmez veli
5. Yoķdur anıñ gerçi ki bir mesnedi
Āyine oldı kiminiñ mak^c adı
Bir ağacını oldı o nāzük biri
Miše ağacından olur ekseri
7. Yalı ķuşusına olan mübtelā
Bir ikisin ceybine ķor dā'imā
Eyleyemem vaşfını zīrā bunuñ
Cezvice vezri var idi anıñ
9. Hindde olur şanma ki Činde olur
Pek eyüsi Beykoz içinde olur
Bāziçedir tīfl-ı dile gūiyiyā
Bu luğazının halli çetin FENNİYĀ (Ceviz)

17.

Lugaz-ı Fenni Efendi

Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün
Remel: +--- +--- +--- ++-

1. Nedir āyā ki cihānda ol 'acā'ib leşker
Cānı yok gözleri bir cümle yemez içmezler
Üç ayağ üzre durur kimisi mānend-i se-pā
'Add idenler kiminiñ başını üçüz dirler
3. Kimi başına şubaşı gibi manṣarı giyer
Üste-i bağçe-i Kandilliye daḥlı beñzer
Cāy idüp her biri bir şırça serāyi āhir
Hep derūni ḥaḳḳa niyāz eylerler
5. Bāg-ı 'ālemde o yıldız böceginden çōkdir
Mişl-i nilüfer o dā'imā şuyuñ üstünde biter
Āteşe manzara yak<dir>dı olınca ber-dār
Cümlesi aldı fitili çün olup ḥākister
7. FENNİYĀ öyle degil nāzük ayağı bir kız
Eymidir bu luğazı yaz da Reşide gönder (Şamāndıra)

---

¹⁷ : AE 15^a

18.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol ne kuş kim cāni yok ḥaddi kütāh
Derdmendi şub iderler bī-günāh
Tüyi yok ammā anīn vardır peri
Āşiyānında ṭolanır ekşeri
3. Yelkovāndır kimi deryāda uçar
Uçdiği yerde biri birin geçer
Kimi saşa kuşı gibi şu çeker
Çekdigi şuyi velī içmez döker
5. Zīr ü bāmī āşiyān itmek neden
Kısmeti gelür verā-yı perdeden
Oldı birkaç şan^c ata hizmet-güzār
Derd-i dilden eylemek de āh ü zār
7. Bu luğazla FENNİYĀ yārı ara
Görmesün ağıyār iziñ başma ḳara (Maḳara)

19.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fe‘ilātūn mefā‘ilūn fe‘ilūn
Hafif:++-- +-+- -+-

1. Ol ne sāzendededir ki bī-perde
Ney çalar burnı ile her yerde
Muḥiti oldı geldi aña fütūr
Hey’etin žann ider gören ṭanbūr
3. Perde perde vücüdı bağıldır
Faşl ider hem derūnı memlūdır
Meclis içre şakıl disüñ alınur
Peşrevi var Hicāzda çalınur
5. Keyfden kāmeti bu gelmişdir
Hayme-veş dāmeni dökülmüşdir
Kukladaki baba nuķud gibi
Gezdiği yerde fark olunmaz ipi

¹⁸ : AE 15^b

¹⁹ : AE 15^b

7. Anı her kim görürse rü'yāda
 Korķusundan kaçardı Bağdāda
 Bu luğaz bir dahı yapılmış idi
 FENNİYĀ çok kişi kapılmış idi (Çeng)

20.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fe'ilatün mefā'ilün fe'ilün
Remel: +--- +-+ -+-

1. Ol ne şeydir kemāna beñzerdir
 Gūiyā iki başlı ejderdir
 Dest-i āhen gibi bahādirdir
 Gürzler şalmada 'aceb māhirdir
3. Ya' nī dünyā içinde ol nā-çār
 Çille-keşlikle oldu hizmetkār
 Gāh şu çekmede gehī şorbā
 Gāh zerde pilav gehī zirvā
5. Var mıydı eger o ta' yīne
 Nā'il olmazdı cerb ü şīriñe
 Kim iderse anıñla ünsiyyet
 Kaddini 'ākibet ider iki kat
7. Şāhibiniñ belin büker dirler
 Ne çekerse kayış çeker dirler
 Diñler iseñ sözüm eger ey yār
 Bilme sen boyniña alma zinhār
9. Āferinler ola şu bārāna
 Anı teşbih iderse mīzāna
 FENNİYĀ bu luğaz 'acāyibdir
 Çorbacı-zādeye münāsibdir (Yoğurtçı Kayışı)

21.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fe'ilatün mefā'ilün fe'ilün
Remel: +--- +-+ -+-

1. Ol nedir bir 'Arab ḥarāmīdir
 Kaba aylak dinürse nācīdir

²⁰ : AE 16^a

²¹ : AE 16^b

- Oldı bir beklemek anıñ kārı
Helāk içün ‘adū-yı bed-kārı
3. Var bir āhen kemānı kırışı yoķ
Hem kemānında var anıñ bir oķ
Karadır enderūn u bīrūnı
Şu kıyāfetle h̄aylice h̄ūnī
5. Gördigiñe ķabaķ gibi tākilur
Bir gün anıñ cānına od yakılur
Yedigi şanma kim yanına ķalur
Kusdururlar hep itdigin bulur
7. Bu luğaz vezne gelmez ey FENNİ
Hele ‘ayb eylemem begenmeyeni (Altun Veznesi)

22.

Lugaz-ı Fenni Efendi

Fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün
Hafif: +--+ -+- ++-

1. Ol nedir kim bir evde niçe kişi
Nişfi erkek ve nişfi dahı dişı
Dişisi erkegi dahı cānsız
Yine olmaz idi bir o ansız
3. Ne başı var ne ayağı vardır
Ne ağzı var yedikleri ķardır
Dişisi üzre erkegi ķapanur
Mahal olur ki derleri boşanur
5. Kimisi şırtı üstine yatmış
Kimisi arkasın göge tutmuş
Görmeyince ol afitāb-veşi
Damlar ol demde gözleri yaşı
7. Gerçi nār cümleyi ider ifnā
Bunları ancak eyledi ihyā
Bunlarıñ aşlıdır velī toprak
Hora geçmekdedir yine ancak
9. Germ-i serdin çekince dünyāniñ
İrdiler rāhmetine Mevlāniñ
Bu luğazdır bu da begin böyle
Kerem it bulmağa heves eyle (Kiremit)

23.

Luğaz-ı Fennî Efendi

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim ķaddi lāgar bir ʐarīf
Ğāyet ile hem nahīf ü hem ʐa^cif
Bir gözü var ʐalk aña dirler ʐulak
Bir eli var bir eli dirsən ʐolaڭ
3. Girdügince yetmiş altı yaşına
Bir yular ʐakdılalar anıñ başına
Bir fenā söz söylese şibyān eger
Anıñ ile ʐavf virirler anneler
5. Cümle insāniň bu olsa şan^c atı
Pâyına elbet gelürmiş ʐismeti
Hem dişi hem erkek anı ʐullanır
Ba^c ʐı daňı anıñ ile ʐallenür
7. Hıfz iden insānı oldur ser-te-ser
Olmasa ol cümle ʐalı^c uryān gezer
Çünki oldur güller üstinde diken
Dâ'imā mestâne-veş çeşmin süzen
9. Ger çıkışsa nārdan sultān olur
Bir daňı ʐorlar ise sūzān olur (İgne)

24.

Luğaz-ı Fennî Efendi

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim ķaddi anıñ bir sere
Beňzer ammā iki başlu ejdere
İki başı var anıñ āhen idi
Pulları üstinde var ur<g>an gibi
3. Sînesinde vardı ʐurşun yarası
Hep içinde ʐalmış idi parası
Çırçır eyler çünki ʐalikuşı-veş
Bilmezem kimiňle eyler keş-me-keş

---

²³ : AE 17^a

²⁴ : AE 17^b

5. Bir çıkar deryā içine biralar
Güyyā ney-zenler-āsā ney çalar
Bir gözü vardır aña da tüy ṭaṣar
Bilmezem dünyāya neyle bakar
7. Ger kaçan girse idi bir ḥāneye
Omuz ile sürünerdi şāneye
Dutma da dā'im vücūdın zelzele
Yine bir ḥaylīce şāhib ḥavşala
9. Şāhibine dā'imā dem çekdirir
Her kaçan alsa eline sekdirir
İki tarafdan girer idi işe
Adına dirler idi var gel beşe
11. Meskeni idi anıñ sevk-ı dırāz
Yine bāzār komağın elden komaz
Üstühān dirsem eger sen boz da bil
Çün bu FENNİ bilmäge budır delīl (Mekik)

25.

Luğaz-ı Fenni Efendi

Fe'ilātūn mefā'ilün fe'ilün
Hafif: +--- +-+ -++

1. Ol nedir kim yaratdı bār-ı ḥudā
Buldu şöhret anıñ ile dünyā
İki kimesnedir velī bī-cān
Biri biri-yle zidd imiş her an
3. Biri kuşlar gibi çün uçmakda
Dört yaña sīm-i şeh-per açmakda
Kaçan ol āfitāb-cemāli görür
Durmaz ol demde bağıri yağı erir
5. Biri çekirgeler gibi sıçrar
Sıçradıkça açardı kırmızı per
Kalbi āhen ise eger yāriñ
Nerm ider cümle ḥarc ider vārin
7. Yahud ki iki meyvedir ey yār
Biri ḫarbūz birisi gūlnār
İki üskūfedir ki bī-jāle
Birisini yāsemen biri lāle

²⁵ : AE 18^b

9. Dehr içinde ol iki gevherdir
Ya^c ni elmās u lā^c l-i ahmerdir
Gūiyā ikisi birer deryā
Biri 'arak anıñ biri şahbā
11. Yāhud iki güzel ki vech-i hüsn
Biri gül-rūh birisi sīm-beden
Yāhud iki bilād-ı şīrīn-kār
Kızılhişār ile Akhişār
13. Biri surħ u biri beyaz duħter
Şovukda taşra çıkmaga қorķar (Āteş ile āb)

26.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir bir şeyħ-i kāmil bī-riyā
Yalıñız eyler semā^c i cā-be-cā
Hānesinde vaħdet itmekdir işi
Hizmetinde var bir erkek bir dişi
3. Desti yok cāni yok iki gözü var
Gözleriyle ekl ider dirsen yeri var
Gāħice gögsün dögüp eyler şadā
Halka bahş itmekdedir dā'im güdā
5. Ne bulursa günde birkaç kerre yer
Hażmı yokdır her ne yerse қayy ider
Eli açık bir cōmerd-meşreb velī
Andadir fī'l-cümle yārānīñ eli
7. Yağlıdır ammā degildir cismi pāk
Olmada geh geh vücüdü lerze-nāk
Şekline buldim güc-ile bir mişāl
Şüretā bağılsa fānūs-ı hayāl
9. Virmedikçe söyleme būse püser
Şoñra қavlinden döner tollāb ider
Kim iderse hal bu sırrı FENNİYĀ
Dürlü dürlü na^c mına olsun sezā (Dönme Dolab)

¹² İkinci mısradada vezin bozuktur.

27.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn
Remel: +--+ +--+ +--+ +-+*

1. Ol ne küşdur ki kimi cüda kimi yerde olur
Sebz olur cüda velî yerde siyeh cerde olur
Şeb-pere dirdim aña olsa idi pervâzı
Her dem āvâzı ile bildirir idi yazı
- ^{3.} Başdan ayağa dek yeşil kemha giyer
Bâsbân-veş gice tâ şübhâ degin şehri gezer
Yârimiñ beste okur bâğı kenârında hemân
Aniñ âhengini gûş itmede her dem yârân (Kurbağı)

28.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fâ‘ilâtûn fâ‘ilâtûn fâ‘ilûn
Remel: -+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir kim üç ayağdaşdır müdâm
Virmede birbirine dâ'im peyâm
Biri birini ururlar şanı yok
Üçünüñ dağı teninde cânı yok
3. Biri oynar tıfl-veş çelik çomak
Oynamakda biri dağı kaydırak
Birini sûzân itdi nâr-ı gam
Yaralar cismin birisi dem-be-dem
5. Biri şaddin ‘âkıbet yay eylemiş
Taşkaşan mahallesin cây eylemiş
Bir dıraht üzre biri kıldı vaşan
‘Âkıbet kim anda hâşıl itdi ten
7. Yaz olur seyre giderler üç kişi
Kim getürmezse anıñ bitmez işi

²⁷ : AE 19^a

³ Birinci misrada vezin bozuktur.

²⁸ : AE 19^a

Biri kara biri şarı biri ak
Bu luğaz dirsən-kim al çak nāra yak (Kav Çakmak)

29.

Lugaz-ı Fennī Efendi

Fe‘ilātūn mefā‘ilün fe‘ilün
Hafif: +--+ +-+ -++-

1. Ol şahş-ı ‘acübe nedir āyā
Desti iki velī olur yek-pā
İkişer ikişer turup dīvān
Emr-i sultānī oldılar cūyān
3. Bu ‘acebdir ki olmada deryā
Yılda bir iki ay aña mevā
Halvetī şeyhidir hemān gūyā
Var serinde ‘imāme tāc-āsā
5. Hūyi serddir şu mertebe anıñ
Dağıdır cüftesini insāniñ
Çehresi gül gibi turur şolmaz
Kadri tā fehm olinca<ya> gitmez
7. Hep görenler elinde fermāni
Dirler aña nişān-ı sultānī
Barış itmekde bahre çıksa ne dem
Cānı yokdur geçe anı adem
9. Kimseler idemez bu FENNİ ‘ayān
Bu sözime nişān şosun yārān (Deñizde Nişān)

30.

Lugaz-ı Fennī Efendi

Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilün
Remel: +--+ +-+ -++-

1. Kimdir āyā ol iki şahş-ı ḡarīb
‘Azamet-le görünür nāsa mehib
Cümle eṭvārları ber-dahte
Haşmeti ikisiniñde sahte
3. Bir şikār almağ içün dām dūzer
Dā’imā hemçü çakır kolda gezer

---

²⁹ : AE 19^b

³⁰ : AE 20^a

- Oyun oynar gibi cān-bāz ipde
Dolaşur her biri bir cānibde
5. Yelkövan karada uçsaydı eger
Yelkövandır dir idim ben bunlar
Mār-āsā geziüp anlar şehri
Her kimi görse alurlar zehri
7. Mālik olınca beş on fettāna
Hīç rāhat mı virür düz-dāna
Sāz gūş itme degil menfūrı
Kīsesi-yle ṭaşidır ṭanbūrı
9. Olur efzūn şafası o zamān
Gūşına gelse kaçan şavt amān
Gūş idenler çağırın dellālı
Çıkdı ȝann eylediler deccālı
11. Bu luğaz buldu güc-ile encām
Eksigi de var ise eyle tamām (Terāzū)

31.

Luğaz-ı Fenni Efendi

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir ki bir veled-zīnā ‘Arab
‘Ālemi bīzār idüp rūz u şeb
Şokmada ȝalkı ȝanasın mārdır
Belde gezer ȝaylice hūn-hārdır
3. Görmedi Rüstem ile şāhib-ķirān
Böyle perrinde atıcı pehlevān
Gelse çeker ȝirkaya başın şitā
Mevsim-i çayırda olur rū-nūmā
5. Tutmağa bir kimse kaçan ȝovalar
Mesken olur aña oldem ovalar
Yağalar ise anı ger bir kişi
Yokdır ammā ‘ākībet anıñ işi
7. Nakş beyāz üstine pek iyi bilür
Başmacılar o rengi andan alur

³¹ : AE 20^a

- Giricek etfäl ile ol oyına
 Kurdi şanasın ki girer koyına
9. Pîr ü şibyâna olur ol āşinā
 Bây ü gedâ cümle aña āşinā
 Bu luğaz ḥallin idenler iltizâm
 FENNÎ ider kendüye ḥ^vâbı ḥarâm (Pire)

32.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün
 Hafîf: +--- +-+ -+-*

1. Ol nedir şeyh-i Mevlevî-âsâ
 Gice vü gündüzi turur ber-pâ
 Hayli başlı başına serverdir
 Hizmet iden hep aña erlerdir
3. 'Ariyet kollar ile devr eyler
 Geh durur geh 'inâd-ı cevr eyler
 Olsa ger aña himmet-i merdân
 Bir ayağ üzre itdirir devrân
5. Her ne deñlü olursa da dil-teng
 Başına cem^c olan ider âheng
 Karadan ve deñizde seyrânda
 Halk terennümde olsa efgânda
7. İş görürken iderse de zârı
 Yine 'aylaççılarladır kârı
 Gerçi gayret kusağıni kuşanur
 Kendi żarbı ile beli boşanur
9. Her zamân gerçi kim turur 'uryân
 Gâh gir egnine demir koparan
 Kendüye cezvî itseler ikbâl
 Yükini yukarıyı yığar fî'l-hâl
11. Eger bel baglamaz ise insân
 Kimseniñ olamaz işi âsân
 Çekdigini çekeydi ger Ferhâd
 Nâmina dir idi anîñ ırğad
13. Âhen el olsa bir yere düşmen
 Tırnak irisdirir mi ḥavfindan

- Çahveye başmamışken hīç pāyi
 Çahve-hāne yanındadır cāyī
15. Āferīn FENNİ-i suhan-dāna
 Bir luğaz yaptı kim levendāne (Bucurgād)

33.

Luğaz-ı Fenni Efendi

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilǖn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Bil nedir āyā ki o şahş-ı dü-pā
 Yatmaz ayağ üzre turur dā’imā
 Gerçi dü-serdir velī bī-cāndır
 Serv gibi gah hīramān-durur
3. Çünkü anıñ başı ayağı iki
 Bir koli var līk kuşağı iki
 Hīç hareket eylemez ol boşına
 El şalar alsa eger āğuşına
5. Bağrına başarı niçe meh-pāreyi
 Bende çeker çok zen-i mekkāreyi
 Oldı vücüdü kabara kabara
 Başdan ayağına degin hep bere
7. Görse eger bir zen olur ‘āşıķı
 Kendüye zīrā okudur mūsīkī
 Mūsīkiden şorsan aña ger peyām
 Dir baña öğretdi tenen ney babam
9. Emr-i ḥudā ile gelince dile
 Aldadır etfāli oyunçaķ ile
 Başda görüp dimesin aña velī
 Ol seni sīmyā şatar yā ‘Alī
11. Bu luğazı arayan ehl-i şafā
 Mehdi çıkışınca bulamaz FENNİYĀ (Beşik)

³³ : AE 21^a

¹⁰ İkinci misrade vezin bozuktur.

34.

Lugaz-i Fenni Efendi

*Fe‘ilātiūn mefā‘ilün fe‘ilün
Hafif: +--+ +-+ +--*

1. Ol ne sāzende-durur ki çengi yok
Ney çalar lākin anıñ āhengi yok

Her makāmı dā’imā cūfān ider
‘Ālemi bīdār idüp nālān ider
3. İtse ger dāneyeden ol būselik
Hep görenler anı ȝann eyler emek

‘Āşık-ı şūrīde-veş eyler nevā
Hīç karār itmez eger olsa şabā
5. Kime beñzer dirseñ o sersem dede
‘Aynı beñzer idi Dervīş Ahmēde

Perdeden hazz eylemez bilmez ūşūl
Perdeden maşşūdına bulmaz vüşūl
7. Şeb olınca ‘ālemi seyrān ider
Gündüz ekşer kendisin pinhān ider

Çengidir incir dibi dirler aña
Dā’imā rakş eylemekde ber-hevā
9. FENNİYĀ her kim ki bunı ḥall ider
Rūzigāriñ cevrine sīne gerer (Sūrī señg)

35.

Lugaz-i Fenni Efendi

*Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilün
Remel: -+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir çün ḥanekāh-ı lāğarı
Bir ayaç üzre turur dervīşleri

Oldı erbābı şu rütbe nātūvān
Virdiler ehl-i riyāżatdan nişān
3. Baş başa virüp anıñ dervīşleri
Bedevī ṭopı olurlar ekşeri

Serv-veş yā tekke-i murğāndır
Cümle murğānı anıñ bī-cāndır

---

³⁴ : AE 22^a

³⁵ : AE 22^a

5. Ki tutarlar cem^c olup içinde cā
Gāhice ammā ucharlar ber-hevā
Hāşılı dünyāda ol tīre-derūn
Ger tehīde olsa olmaz ser-nigūn
7. Bu mevādī FENNİYĀ ehl-i ķubūr
Hall iderse taş diküp eyler huzūr (Ok)

36.

Luğaz-ı Fennī Efendi

*Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Hezec:+--- +--- +-+*

1. Nedir ol bir gürūh-ı şāhib-ālet
İderler mecma^c-ı nāsda ticāret
Ne yerde görseler bir sāde ruhsār
Olurlar dal pusāt aña ķafa-dār
3. Metā^c-ı vaşlı görmezden muķaddem
Alup virmekdedir bunlar dem-ā-dem
Görirse ķanda bir egri nihāli
Ururlar peştubā'ī lā'ubālī
5. Eger yāre bulursa bir aralik
Dün üstinden iderler āşinālīk
Bulup ķuyruk yağıñ mum dökdürüler
Verā-yı perdeden iş gördürüler
7. Bu şinfiñ ekseri nefsinde māhir
Sepet naķış eylemekde mişli nādir
Bu kār erbābınıñ ancaķ şefası
Eliniñ kiri yüziniñ ķarası
9. Eger fehm eylemezseň bu kelāmi
Dabaklar seni şeh-zāde imāmı (Şeh-zāde İmāmı)

37.

Luğaz-ı Fennī Efendi

*Fe'ilatün mefā'ilün fe'ilün
Hafif:++-- +-+- +-+*

1. Kimdir ol Bosnevī şeci^c ser-dār
Şarı bayraqla 'arż ider dīdār

³⁶ : AE 22^b

³⁷ : AE 22^b

- Baş açık pehlevānı meydānıñ
Ser-firāzı gürüh-i merdānıñ
3. Döndi kat kat zırıhla Tīmūra
Sīnesin gerdi tīğ u saṭura
Kahraman-vār içün ṭutar gürzi
Havf-la lerze-nāk olur bürzi
5. Ğazilerle olinca hem-ṣohbet
Uğrina başını virir elbet
Peyzen-i dehr anı idüp güm-rāh
Oldı Rüstem gibi fütāde-i çāh
7. Delü-veş dā'imā girer āba
Gāh olur cilve-gāhı germ-āba
Vakıt-i sermāda rağbeti berter
Mart geldikde infi'āl eyler
9. Zevk-i vaşlı melāḥat ile olur
Mübtelāsına ṭuzlıca oturur
Anı ber-dūş idüp gezer etrāk
Şöhreti şehre oldı velvele-nāk
11. Bir düşer söz olur ise ta'rib
Hall olur FENNIYĀ bu emr-i 'acīb (Laḥana Turşı)

38.

Luğaz-ı Fennī Efendi

*Fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilūn
Remel: +--+ +--+ +-+*

1. Ol ne ser-dār-ı mu'allā-pāye
Zurefā zümresine ser-māye
Kim diler ise ber-ā-ber şalına
Elde māl olmalıdır ki alına
3. Her kimiñ ki yüzü aķ aňlı açık
Ölür ise olur aňa fā'ik
Destealsa anı bir māh-cemāl
Dest degirmiñin olur şekli hilāl
5. Görse bir māh-cebin dünyāda
Şarılıp muhkem olur dil-dāde
Gözi gibi şakınur dā'im anı
Dolaşanlar daňı Hindū yemeni

³⁸ : AE 23^b

7. Vech-i dil-berde 'ayān olsa aña
Māh üstinde kelef dir ȝurefā
Halqa renk itme degilken կածdı
Nakş-ı zībāsını nañkāş başdı
9. Okriyup bu luğazı yār dimiş
FENNİYĀ կածd-la başdan şavmiş (Yemeni)

39.

Luğaz-ı Fennī Efendi

*Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Hezec:+--- +--- +-*

1. Nedir āyā o ser-pūş-ı 'acāyib
Cevey-zādeye tāc olsa münāsib
Yarım endāzedir կadd-i kütāhi
Okında կanda yā devlet külāhi
3. Dinür söz söylemez oynar müşilli
Geh āhen dil olur geh տaṭlu dilli
Dir idim naçline şīrīn māye
Eger һaml olmasayı bu rebābe
5. Anı bir zen bile alsa eline
Virür kellesini anıñ yolına
Bakanlar şekline dirken ne կara
Soñunda tāc olur mīzān-hāra
7. Olup takläid ile ser-hōş ekşer
Harābat ehli ile cilve eyler
Ne cāye 'āzim olsa hemçü һaddād
Harāb olmuşken eyler ekşer ābād
9. Nazar idüp bu sırrı nev-neşide
Bilürse Mişri vir FENNİ Reşide (Şeker Külāhi)

40.

Luğaz-ı Fennī Efendi

*Fā'īlātiün fā'īlātiün fā'īlün
Remel:-+--- -+--- -+-*

1. Ol nedir ki bir edebsiz bī-hayā
Altını gösterir bañsañ aña

³⁹ : AE 24^a

⁴⁰ : AE 24^a

- Bir kuruşdan eksicekdir altı
Ekşer ehl-i keyf-ledir ülfeti
3. Gerçi yārān-ı şafā anı döger
Dūd-ı āhiyla virir ammā keder
Yemez içmez cānı yokdır şūretā
Oldı yārān artığı aña ǵidā
5. Kirli paslı līk hizmet der-miyān
Girmemiş ḥammāma dirlerse inan
Karnını toyursa ol tīre-derūn
Anı tenhāda iderler ser-nigūn
7. Çekdi çünkim çarhdan cevr ü cefā
Korķılur sūz-ı dilinden dā'imā
Gözet anı yalınız ǵoma hele
‘Akıl-i dostı gerek düşmen bile (Tağa Tuğa)

41.

Luǵaz-ı Fennī Efendi

*Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Hezec: +--- +--- +--*

1. Nedir ol bir civān-ı nāz-perver
Vücūdın bezl ider ahbāba ekşer
Ne elhānı var anıñ ne revānı
Kafesdir ‘andelīb-āsā mekānı
3. ‘Arabda Rūmda dahı ‘Acemde
Olur ȝikri anıñ bir cümle femde
Girer şāne gibi rīş-i sefide
Olur pehlevī cānāne resīde
5. Ne vaşf eyleyeyim bir sīm-perver
Kiminiñ min-vecih şekli կamerdir
Meh-āsā eksilür artmaz dem-ā-dem
Ne hāletdir olur ellerle hem-dem
7. Mücerred ādeme çok iyilik eyler
Huşüşā bu nedīmde lāzım ekşer
Luǵaz FENNĪ cihānda bir eşerdir
Buni temyīz iden şāhib-hünerdir (Şabun)

42.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol ‘acā’yib şahş kim āyā nedir
Dā’imā dördi beşi bir yerededir

Birisi erkek dışidir sā’iri
Cümlesiniñ üstine gelür biri
3. Kolların bend itseler bir görünür
Açsalar ol demde beş altı olur

Pārekende olıcaç bulmaz nizām
Bir yere geldikde olur ṭastamām
5. Ādeme derkār olnıca hizmete
Her biri nā’ıl olur bir ni‘ mete

Şahn-ı gülzāra gehi seyre gider
Ādemi zor ile aç gözli ider
7. Gerçi göz gözdir velī yokdır gözü
Āteşe girse dahı kızmaz yüzü

Dā’imā a‘ lālar ile ülfeti
Baḥş ider kendü yemez o ni‘ meti
9. Hem seferde ni‘ meti mebzuldır
Hem Hızırda hizmeti me’muldür

FENNİYĀ bu luğazı yapdım kolay
Okuyanlar çekmesün deyü ḫalay (Yol Taşı)

43.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir ne cānı var ne mālı var
Gerdeninde bir iki ḥalḥālı var

Bir karış yā bir seredir kāmeti
Ekşer eyler aşçılarla ülfeti
3. Bir du‘ āya mazhar olmuş söylemez
Cismine aślā bıçaķ kār eylemez

---

⁴² : AE 25^a

⁴³ : AE 25^a

- Bu ‘acebdir istemekde dā’imā
Ağzı burnı çarpılan andan du‘ a
5. Beñzedir üstədī bilmäge yine
Āheniniñ beste-i zencirine
Bir žurüb olmuş nice bu ‘āleme
Taķılur sīmīn olursa ādeme
7. Çoǵına azına FENNİ baķma şat
Akçe itmezse eger ipek uzat (Maşat)

44.

Lugaz-i Fenni Efendi

Fā’ilātiūn fā’ilātiūn fā’ilǖn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim iki başlı bir yılan
Anı her kim görse olur dal ṭaban
Hey’eti kara ḳatır yılanıdır
Kırmızı cāmeyle gezmek şanıdır
3. Ekseri elde turur ḫolda gezer
İtmez ol māra ebed tiryāk eṣer
Ülfet iken niçe mār ile eşi
Žabṭ ider lākin anı iki kişi
5. Kimisi alur anı hep dūşına
Kimini de ol alur āğuşına
Mey gibi ayağdan alur ādemi
Mest olursa paça olur hem-demi
7. Kimsi de dīvān-ı ‘Ālīye çıkar
Ehl-i cirmin dā’imā ‘arżin yıkar
‘İşret erbābına ki yoldaş olur
Gāhice şibyān ile pā-daş olur
9. Kim ider fiskiyye zevkīn ārzū
Yaşlanur şādīr-revānı su-be-su
FENNİYĀ bu lugazı yārān bilür
Yeñiden a‘ lásını meydān bilür (Falağa)

---

⁴⁴ : AE 25^b

45.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir iki birâder bî-vefâ
Biri birisinden olmazlar cûdâ

Güyiyâ tev’emdir ol iki perî
Bunlarıñ zâtında vardır mâderi
3. Ağzı çarnında göti kolindadır
Biri sağında biri şolundadır

Nevbet ile işlerin görür gider
Kim urursın ağızına şîrnûş ider
5. Hizmetinde dört kişi cûyândır
Dördin ammâ ikisi bî-cândır

Virmek içün anlara bunlar gıdâ
Biri birin köllarlar dâ’imâ
7. Geçeriken kârda yaz u kişi
Anlarıñ biter şubaşı-yla işi

Ger şikem derlerse anıñ ķalb olur
İkisi bir yere dâ’im şûlb olur
9. Şanma kim bildim diyenler iş görür
Çün bu mâdde haylice şu götürür

Şad-hezârân âferîn olsun saña
Hayli meşkîn var lugazda FENNÎYÂ (At Kîrbâsi)

46.

Luğaz-ı Fennî Efendi

*Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir cismi anıñ hem-vârdır
Ak beñizli bir ķamer-ruhsârdır

Câni yok ammâ şadâsı cân-fezâ
Āşinâdır hep aña bây u gedâ
3. Sâz olursa diñlemezken ba‘ žilar
Vaqt olur anıñ sesinden hazz ider

⁴⁵ : AE 26^a

⁴⁶ : AE 26^a

- Ekşer eṭrāfında anıñ cem^c olan
Bir alay aç gözli hep yaḥnī ḥapan
5. Cismi ḥurda olıçaḳ her māh u sāl
Günde bir kaç gösterür ḥalqa cemāl
Bir ḫalem alup ele ekser gibi
Karalar yüzini bir defter gibi
7. İtmek elmāsı ḫalaylıdan iken
Alur ol ‘ulūfesin iskemleden
Yüz yigirmi yaşına girmiş henūz
Cümleye meydān okur bir sen öküz
9. Vaşfinı taḥrīr itseñ söz uyar
Mālik olsa şāhibi ismin yazar
Söylemezsin FENNİYĀ sen nāminı
Fehm idenler itmesün ḡavġānī (Ta‘ām Sinisi)

47.

Luġaz-i Fennī Efendi

Fe‘ilātiūn fe‘ilātiūn fe‘iliūn
Remel: +--- +--- ++-

1. Ol ne ḳuṣdur ki cihānda bī-rūḥ
Olup erbābına ḥayli memdūḥ
Aşlı anıñ ne ḫanarya ne hezār
Arar isen nesli zünbūra çıkar
3. Çifte başında ya murğ-ı ser-heng
Zīnet-i tāmda tā telli bebek
Ber-hevā itse dahı ol pervāz
Āşiyāndır aña bir mīl-i dīrāz
5. Tatlısı buña bir oldı ayağ
Öñide ḥelvā külāḥı şuṣağ
Ramażān ile gelince Rūma
‘Iyd olur rü’yeti her ma‘ şūma
7. Mālik olsayıdı eger ol nefse
Şāhibi kor idi belki ḫafese

¹⁰ Söylemezsin: Āşikāre+ Y.

47 : AE 26^b

³ tāmda: tāmdir Y.

FENNİYĀ bir luğaz itdin imlā
Kuşınıñ adı nedir söyle baña (‘ Alībālī Kuşı)

48.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol ne āletdir ‘aceb kim dā’imā
Pīşesi oldu cihāna māsivā

Diyemem evsāfinı ḥalķa anıñ
Māst-veş yüzin ağardır tolmanıñ
3. Cün lisān-ı şūra beñzer hey’eti
Haylice parlakdir ammā şüreti

Zīnet-i fer virmek için dārına
Yüz sürer ḥalkūn der-i dīvārina
5. Ma‘ denīdir gerçi kim ol pür-hüner
Meyve kışmından neler peydā ider

Kendüyi gāhīce çamura bular
Boylı boyınca gehi māla dalar
7. Kim olur ise bu sırra āşinā
Baḥş ider idim Sivası ben aña (Sıvacı Malası)

49.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Bel nedir āyā cihānda ol żarīf
Ak beñizli hōş-liķā cismi latīf

Pākdir nā-pāke eyler hīzmeti
Baldırı çıplaklıdır hep ülfeti
3. Bezl iderken ḥalķa cümle vārını
Peçina bile görür hep kārını

Meyl ider hem tāzeye vü hem zene
Sürinür gördigi her sīmīn-tene
5. Bī-edebdir idemem ta‘birini
Her kimi görse çıkarır kirini

---

⁴⁸ : AE 26^b

⁴⁹ : AE 27^a

- Örseler ise şakalın mūyını
Kabarır şiser bulınca şuyını
7. Bu luğaz bir sādece te'līfdir
Makşadı̄m evşāfinı ta'rīfdir
Yüz yigirmidir ¢ adedi FENNİYĀ
Kim bulursa āferīn olsun aña (Lif)

50.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir bir duhter-i nev-restedir
Cāme ķat ęgnine şāyestedir
Buldı anıñ-la nümāyiş gülsitān
Ansız olmaz hāşılı bir būstān
3. Kim ki baķarsa başında kāküle
Anı teşbīh itdi şaćlı sünbüle
Cismi üstinde görünce hāller
Nokta dökmiş şanurım remmäller
5. Gāh kızar dāne-i nar gibi yüzü
Gāhice ammā olur gül öksüzi
Bilmek isterseñ eger dībācesin
Düzedir süt ķuzusı ferrācesin
7. Göricek eṭfāl aña meftūn olur
Zülf-i leyłasın gören mecnūn olur
Ol şeker-leb gūş idince pendimi
Güyiyā şandı̄m Mıṣırı kendümi
9. Kim bu sırrı hāll iderse FENNİYĀ
Şaćlı ṭorayı görem aña sezā (Mıṣır Buğdayı)

51.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim iki dil-ber nev-civān
Birbirioyle dişīñ o yüzler hemān

⁵⁰ : AE 27^b

⁵¹ : AE 27^b

Birbirine ağıdır dā'im menī
Bilemezseñ ben de sikeyim seni (Kum Sā' atı)

52.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim cerr ider şām u şeher
Her biri bir āsitānı cāy ider
Ülfet eyler dā'imā mevtā ile
İrgündür sehbā-nişin ihyā ile
3. Ekl ile şurba degildir mübtelā
Sīmdir anıñ ǵidāsı dā'imā
Hānesinde yalıñız olsa eger
Halkı revzenden durur seyrān ider
5. Gūiyā gencīne bekler mārdır
Başı üstinde dehānı vardır
Her kimiñ olsa eger bir müşkili
İster anıñla görüşmek hāşılı
7. Kim bunıñ һallini eylerse dimāğ
Nezdim olsun FENNİYĀ itmek çerāğ (Çerāğ)

53.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fe'ilātiūn fe'ilātiūn fe'ilūn
Remel:+--+ ++- +-+

1. Nedir ol murğ-ı münakķaş āyā
Bir şadā ile öter būm-āsā
Başda vardır anıñ ayağı
Yine ellerle gezer başbayağı
3. Var serinde ibigi hemçü harūs
Cāni olsa dinür aña ṭāvūs
Kanadı hiç idemez pervāz
Ürkidirler ise eyler āvāz
5. Ayağından anı her kim ki tutar
İbigi ile kanadından öter

---

⁵² : AE 28^a

⁵³ : AE 28^a

- Destine aldığı demde etfäl
 Devr ider [‘]aynı<si> kuzgūn-mışāl
7. İtse cāviş kуşı gibi āheng
 Ayağdaşım dir aña her pezeveng
 ‘ Avrat-la giden ādem seyrāna
 Nāmin anıñ soramaz merdāne
9. Halline mey-gedeye dek gidelim
 FENNİYĀ riþlı periþān idelim (Tırıl)

54.

Lugaz-ı Fennī Efendi

*Fe’ilātiün fe’ilātiün fe’ilüün
 Remel: +--+ +--+ +-+*

1. Nedir ol müşli bulunmaz duhter
 Anı gāyetde güzeldir dirler
 Hüsni tenvīr ider şeb-gāhi
 Sır müşār itdi nışf-ı māhī
3. Gīsū anıñ tağıdup ol meh-rū
 Kıldı gülizār-ı cemāle şeb-bū
 Düşirüp şānesini gāh ü geh
 Bahır-i esfkāre ṭalar zülf-i siyeh
5. Bu tenāsüble o dürr-i yektā
 ‘ Aşık altında balıklarsa n’ola
 Dehri seyrāna katı māyildir
 Cā-be-cā cilve-gāhi sāhildir
7. Lutfunı efzūn idüp mekkāre
 Öldirir bendesini hem-vāre
 Bendeñiz mālik olursam o kıza
 Vaşfinı eyleyeyim şoñra size
9. FENNİYĀ görmediñ anı n’idelim
 Bu ḫadar ile kifāyet idelim (Deñiz Māliki)

⁵⁴ : AE 29^a

² İkinci misrada vezin bozuktur.

55.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol ne rahş<ān>dır ki oldı bī-pā
Olmada vaqt-i şitāda rū-nūmā
Çār-pā ḥayvān gibi ol yem yemez
Mālik olan anı aşla bağlamaz
3. Arpa içün ilticā itmez saña
Tab̄ı māyil ƙarbūz ile ƙaymağa
Varlıca mı sāniyā ƙuyruğu yok
‘Aşık üftādesi şibyānda çok
5. Ayağına miḥ deger ise duyar
Na‘lı yok ammā yine ister ƙayar
Her kim inişde biner ise aña
Ol da yokışda biner lā-büdd saña
7. Halline ne eylesem āyā ‘atā
At da tut da bir şeyim yok FENNİYĀ
Bezmimizde olsa bir duhter sefīd
Feth olurdu bu mu‘ammā cedīd (Kızak)

56.

Luğaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir ki bir müdevverce güher
Rengine anıñ zümürrüd reşk ider
Hokka-i pīrūzeniñ bir eşidir
Kim görirse dir aña göz taşıdır
3. Bu ‘acebdir ki miṣāl-i tūtiyā
Dīdeye virmekde gāhīce cilā
Anı perverde iderse āfitāb
Ref̄ olur ruhsār şeklinden hicāb
5. ‘Ukdesi münhāl olursa mā olur
Şabr olursa mā olur helvā olur

⁵⁵ : AE 29^a

⁵⁶ : AE 29^a

Neslini şorsaň hemān ol yādigār
Şıkılıp ider hemān aşma ƙarār (Koruk)

57.

Lugaz-ı Fennī Efendi

*Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec:+--- +--- +-+*

1. Nedir ol şahş āyā çü bâl-âsâ
Vücûdi rîzedir anıñ ser-â-pâ

Başı vardır ayağı cânı yokdır
Gözinden ekl ider dendâni yokdır
3. Eger aç olsa da bakmaz nebâta
Velâkin tab'ı mâyil sebze ve ete

Hasûd-âsâ göz-ile gördigin yer
‘Acedbir kim gerek haşak gerek ter
5. Gerekse itmesünler aña rağbet
Her evde bulunur birisi elbet

Bunuñ hayrânıyam ben de efendi
Aşr işi bitince derdmendi
7. Luğaz FENNÎ dime hâtm oldı bende
Ma'ârif ehline olmaz perende (Rende)

58.

Lugaz-ı Fennī Efendi

*Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel:+--- +--- +-+*

1. Nedir ol şekl-i ‘acâ’ib manzâr
Bahr-ı ‘âlemde teferrûc eyler

Eli yok ayağı yok var cânı
El şalar һalķa yine dâmâni
3. Dâ'imâ dört göz-ile bakmadadır
Şu gibi her tarafa akmadadır

Ter ü tâze yumuşâk hem yüzü aķ
Tepe camı gibi şâfi berrâk
5. Sayd olur âdemе ammâ yenmez
Pâkdir cismi anıñ kirlenmez

---

⁵⁷ : AE 29^a

⁵⁸ : AE 30^a

- Zen-perest bakmayup anıñ eşine
Kelle-püş gibi giyerdi başına
7. Şanma bir yāreye ol merhemdir
Şüretā bağıla ismi emdir
Seyr iden sīnesi naşşın dir imiş
Var ise bahri elinden çıkışmış
  9. Buldı ferçamını çün bu terkīb
Halline çalışma bir merde lebīb (Deñiz Ümmi)

59.

Lugaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim bir der-i aşuftedir
Kuṭıcı usta gibi alufstedir
Kırmızı iken anıñ gāyet özi
Gözyaşı-veş tamlasa anıñ yüzü
3. Haṭṭı meşhūrdır anıñ efvāhda
‘Iyd-gehde durması şeh-rāhda
Ağır otı-yla şankı mānend-i tüfeng
Patlar ammā eylemez hiç ḥarb ü ceng
5. Hizmet içün yapışınca bir zene
Düğme-āsā dikilür pīrahene
Baḥr içinde bir vilāyetde biter
Dür gibi miṣkāl ile kendin şatar
7. Kimse almaz FENNİYĀ bu āğzı
Halline virir beyāż tersā kızı (Şakız)

60.

Lugaz-ı Fennī Efendi

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir zann eyler āletdir gören
Anı māhī gibi şayd eyler düzen
Hāşāk olur geh geh ammā tāzedir
Kadd ü kāmet anda nīm endāzedir

⁵⁹ : AE 30^a

⁶⁰ : AE 30^b

3. Bir başı bir gözü var yok anda el
Bir başa bir göz yeter żarb-ı meşel
Şaklär erbâbı kutu içre hemân
Dil ile kârı velâkin bî-zebân
5. Câni yok cân-ile eyler ülfeti
Baña қalsa dir idim kum sâ' ati
Hâş u 'âmda bulunur nisvânda
Vardır emşâli anîn merdânda
7. Aña dildâde olan ehl-i şafâ
Küse küse barışurlar dâ'imâ
Taşrada yok aña ikbâl idici
Lîk çokdur İstanbulda sevici
9. Ya' ni el-kışşa gerek andan hazer
Mübtelâsını ider zîr ü zeber
Bilmek istersen eger ol äleti
Mühreci eşnâfına it hizmeti
11. Pek şakın soñra bozar ol ma' deni
Görmemişken lafzı bıkıldı beni
Gerçi olmuşdır özince bu eşer
Okyanlar hep hikâye ȝann ider
13. Bu luğazdır ancak ehli aralar
Kıllıyi yuþsun bilen zen-pâreler (Zeybek)

61.

Lugaz-ı Es'ad Efendi

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel: +--+ +--+ +-+

1. Nedir ol şâhş-ı tavîl ü fâ'ik
Kâmeti-zâde dinilse lâyîk
Hadd-i zâtında o cism-i bî-cân
Lîk ser-tâ-be-ķadem rûh-ı revân
3. Meskenet şâhibi şüretde velî
Burnı ucındadır ammâ cidâli
Kâlibi keyfini meyhâne gibi
Uzanup yatmada mestâne gibi
5. Neş'e ķasdı-ile çün pîr-i muğân
Ele çekdirse ayağın her ân

- Hırka ber-düş gele bir server
Bir uzun böylece pür-naazardır
7. Ekseriyā bürinür cāmesine
Bilmezem ḥalḳ kapılur neresine
Hüsnī mec' ūlin idüp 'ālem-gīr
Niçe bī-çāreyi ķılmış o esīr
  9. Burnı̄ bir ejdere olmuş mesken
Görmege gider isen vār erken
Diyemem vaşlıni ister yoķdır
Fırkate tālib ise pek çokdır
  11. Cismi olsayıdı eger bī-ser ü pā
Fī'l-meşel münkale dirdim ben aña (Çekdire)

62.

Lugaz-ı Necīb Efendi

Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim rengidir anıñ siyāh
Ayağından şulb olınmış bī-günāh
Pāre pāredir vücüdü ser-be-ser
Tobtoludır ƙan-ile bī-iştibāh
3. Tokınursın bulaşır ƙanı saña
Böylece ḥalḳ eylemiş anı ilāh
Buni her kim fetḥ iderse ey NECİB
Ol du'āsında anıñ her sāl u māh (Kara Dud)

63.

Lugaz-ı Necīb

Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol ne sā'ildir ki cerdir 'ādeti
Desti açık zevke dā'ir şohbeti
Eylesen de dāmenin pür-sīm ü zer
Yine ehl-i meclise takṣīm ider
3. Ekserī pūşışden 'āridir teni
Ditrer eksiksiz gehī dırdır teni

⁶² : AE 31^b

⁶³ : AE 31^b

Bir nedīmi vār gör ki n'eyledi
Urđi bir sille ķulağı čiñladı (Dā'ire)

64.

Lugaz-ı Reşid

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Remel: +-+ -+--- +--

1. Nedir ol pençe-gīr ülfet
Beşerle buldilar 'ālemde 'izzet

Gelür ekşer o hayvāndan ʐuhūra
Maķām olmuş kimi ba' zi ṭabūra
3. Beli aǵzı var ammā yemez içmez
Hem iller gibi şolı şağı saçmaz

Kimi pek zahm-ile gösterdi şüret
Bulınca dest-pūs-ı yāre fırsat
5. REŞİDĀ bī-vefādır eyle iż' ān
Şitā eyyāmi oldu elde mihmān (Eldiven)

65.

Lugaz-ı Reşid Efendi

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Remel: +--- +---+ +--

1. Nedir ol bī-'acā'yib cüst u çälāk
Gezer hāne-be-hāne turma bī-pāk

Görenler hāvf iderler cünbüşinden
' Aceb ārāzda 'ālem rencişinden
3. Siyeh-rū şüretā Hindūya beñzer
' Acebdır bahrde oldu şināver

Bakılsa bir ʐa' if ü nātūvāndır
Gehī pinhān olur gāhī 'ayāndır
5. Kaçan bir yerde olsa ger ziyyāfet
Girer ferce bulup eyler hīyānet

' Acebdır ki gürisne ol da nāçār
Düşer dāma ayaǵ-ila o her-bār

---

⁶⁴ : AE31^b

¹ İlk mısraında vezin bozuktur.

⁶⁵ : AE 32^a

7. Getür ḥallin beyāna olma ḥāmūş
Bilürsen sevdigim itme ferāmūş (Şıçan)

66.

Lugaz-ı Reşid

*Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn
Remel:-+-- -+- -+-*

1. Nedir ol dil-ber-i nāzük-endām
Eylemekde işi dā’im en^c ām

Bir kalem ḳaşlı mürüvvetlü nigār
Gül-i şad-berg yañağı her-bār

3. Zer ü sīm ile müzeyyen bedeni
Nola bağlansa münaḳḳaş yemenī

Hüsnine māy’il anīn bāy u gedā
Pīr ü dānā ‘ulemā-i vüzerā

5. Naḳṣiñ aldir<di> dala āhir kār
Niçe <bir>kerre başıldı o nigār

Nām oldı hele düşdi dile
Gezdirirler anı elden ele

7. Her denī-ṭab^c aña el ḳoyamaz
Kaşın altında göziñ var diyemez (Hātem)

67.

Lugaz-ı Reşid

*Fe‘ilātūn mefā‘ilūn fe‘ilūn
Remel:+--+ +-+ -+-*

1. Nedir ol şey ki dört ayağı var
Hāne-nişin olmuş eylemez reftār

2. Şemse bakmaz nigāh-ı kütāhi
Rü’yet itmede mādām māhi

3. Gāh olur kendüyi ṭuṭup bağlar
Geh her kim bağarsa görür ağlar

⁶⁶ : AE 32^b

⁵ İki misrada da vezin bozuktur.

⁶⁷ : AE 32^b

¹ İlkinci misrada yazım yanlısı vardır.

² İlkinci misrada vezin bozuktur.

- Deheniñ açsa o şahış-za^c īm
Bir etek şolusu sebike-i sīm
5. Gāh olur destine girer mercān
Gösterir ki kılıç ile ķalķan
Baķ ħurūfina bir hoş aňla mā'l
Dalyanından tövbeni eyle ḥayāl (Dalyan)

68.

Luğaz-ı Resmī

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel:-+--- -+--- -+-

1. Ol nedir kim murğ-ı pür-dāne-i čin
N'ola olsa kārine şad āferin
Cāni yok güftarı yok ṭarz-ı 'acīb
Mūy ekl eyler cihānda bir ġarīb
3. Sāde-rūlār ile dā'im ülfeti
Anlarıñ destinde buldu 'izzeti
Hem ķašírū'l-ķāmedir hem bī-edeb
Revnak-ı hüsne olur dā'im lebīb
5. Dil-beriñ 'aybin görürse kıl ķadar
La^clini pūs itmeden itmez hāzar
Gerçi bu bir güfte-i nā-çizedir
RESMİYĀ ma^c nāda pek pākizedir (Cimbistere)

69.

Luğaz

Mefā' ilün mefā' ilün fe' ūlün
Remel:+--- +---- +--

1. Nedir ol <şey ki> meşhūr üç birāder
Ki nāmina kevākib-zāde dirler
Pey-ā-pey cilvegerlerdir cihānda
Olur dūr birbirinden az zamānda
3. Biri leb-teşnedir āb u şafāya
Biri ălūftedir māy'il hevāya

⁶⁸ : AE 33^a

⁶⁹ : AE 33^a

¹ İlk mısradada vezin bozuktur.

Biri hāk üzere şūfi-veş eyler secede
Getürür bir niçe nā-çīze vecde (Cemreler)

70.

Lugaz-ı Rāzī Efendi

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Bir müferrih kaşr gördüm dil-küşā
İki direk üzere itmişler binā
Cümle resmi hūb uslu bī-laṭīf
‘Aybı ancağ içine düşmiş kenīf
3. Cilveger içinde bir cān pāresi
Beste-i bendi-ile yok çāresi
Eylemekde rūz u şeb feryād u zār
Kopmayınca zelzele itmez karār
5. Bulınur ol kaşrdan rāzı eṣer
Ortaköyden Ğalaṭaya it sefer (Beşik)

71.

Lugaz

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir ki cüssesi bī-pāy u ser
Halk-ı ‘ālem anı istīḥkām ider
Teşne olsa hīzmeti eyler edā
Ābdır gūyā hemān aña gıdā
3. Böyle iken bu vücūd-ı muhterem
Tozda toprağda sürinür dem-be-dem
Göz göz olmuş miḥnet-i ḡamdan teni
Niçe ḫarb it tā ki dikile seni (Sünger)

---

⁴ İlk mısradada vezin bozuktur.

⁷⁰ : AE 33^b

⁷¹ : AE 33^b

Lugaz

*Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Remel: +--- +--- +--*

1. Ne terkīb-i müferraḥdır o ma^c cūn
Cihān ḥalķı olupdır aña meftūn
Gezer elden ele tuḥfe miṣāli
Kati çokdır anıñ nāzük hıṣāli
3. Nezāket üzredir gāyet mizācı
Siyeh-rūlarla itmez imtizācı
Ki ol deñlü kabūl eyler letāfet
Vücūdında görinmez hiç kesāfet
5. Aña reşk eyler āyīne şafāda
Olur cām-ı Cem-āsā pāk sāde (Şabun)

Lugaz

*Fā'ilātiñ fā'ilātiñ fā'ilün
Remel: -+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir kim dā'imā varır gelür
Her varup geldikde ammā iş görür
Niçe serv-i kəddi kesdi bāğdan
Eksik olmasun vücūdı dāğdan
3. Yalıñızdır yoğdır anıñ bir işi
İşi gören ekseri ammā dişı
Eli yoğdır kārı dā'im el ile
Biri ise kār ider anı bile
5. Kāra āğāz eylese ḥırlar gezer
Gördigi sā'at işini ol keser (Menşār)

---

⁷² : AE 33^b

⁷³ : AE 34^a

Lugaz-ı Reşid

*Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir kim bir siyeh-rū cändır
Hizmeti ‘ālemde ekşer ƙaradır
Bir refîki var mişâl bî'l-benân
Cüst ü cûda dâ'imâ eyler fiğân
3. Sâde rûyân ile ülfet 'âdeti
Merkebe beñzer bakılsa şüreti
Meh-likâ bir şûha olmuş mübtelâ
Defter-i 'uşşâka yazılsa sezâ
5. Eylemiş âteş<-le> zâhir dûd-ı âh
İtdiler ol derdmendi habs-i câh
Katı çok żarb eyledi üstâd anı
Görmedi bir kimseniñ imdâdını
7. Kanda olsa eksik olmaz mâcerâ
Tercümândır her lisâna āşinâ (Mürekkeb)

Lugaz-ı Reşid

*Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir kim ma'nevî her şeyde var
Olmasa bulmazdı eşyâ i'c tibâr
Lafzı üç һarf-ile ma'ni āşinâ
İsm-ile olmaz müsemmedan cûdâ
3. Yerde vardır gökde vardır bâde-vâr
Hîzr ile İlyâsda 'Isîde var
Anadan doğdıkda bir gónce-dehân
Buldı anıñ-la cihânda nâm nişân
5. Bu luğaz pinhân iken oldı bedîd
Kim bilürse āferîn olsun REŞİD (İsim)

⁷⁴ : AE 34^a

⁵ İlk mîrada vezin bozuktur, düzeltme yapılmıştır.

⁷⁵ : AE 34^b

Luğaz-ı Reşîd

*Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Remel: +--- +--- +--*

1. Nedir ol bağırı yufķa nāzük-endām
Ğidāsı olsa lāyık maǵz-ı bādām
Leṭāfetde miṣāl-i yāsemendir
Sezā қat қat disem gül pīrehendir
3. Dayanmaz hiç cefā-yı rūzigāra
Olur nāzük vücüdī pāre pāre
Bu āb u tāb-ile ātes şikeste
‘ Acebdır yüz қadar bir yerde beste
5. Anıñ neşv ü nemāsı āb u ātes
Velī efvāhda cāy-ı müşevveş
Zebāna gelse gāhī şekker-efşān
Revācı bir şehirde oldı şāyān
7. Bilinmez bu luğaz bir remze muhtāç
Nezāket-le REŞİDĀ bāri gel aç (Güllāc)

Luğaz-ı Reşîd

*Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilün
Remel: -+--- -+--- -+-*

1. Ol nedir kim kimseler bilmez nedir
Lafzı <ki> üç ҳarf-ile zībendedir
Toğdı çünkü herkes-ile anadan
Halkı andan dā'imā şekvā neden
3. Var ne yok bir emir ma' lūmdir
Gāh memdūh u gehī mezmūmdir
Gayriler-le yār iden cānāneyi
Āşinā iden odur bī-gāneyi
5. Baht-ı fācir gibi ʐāhir n'eylesün
Gördigi bildiği yok kim söylesün (Baht)

⁷⁶ : AE 34^b

⁷⁷ : AE 34^b

Luğaz-ı Necîb Efendi

*Fe‘ilātūn mefā‘ilün fe‘ilün
Hafif: +--+ +-+ -+-*

1. Ol ne timsâh hey’et-i bî-rûh
Mak̄ adı yok dehâni var meftûh
Mây’il-i mihrüz kibâr u şîgâr
Zenî sevmez hemîse ol murdâr
3. Hâmil olup gice görüp zikri
Boş ķalur ķarnı ړogırır sihri
Rûz u şeb bulmasa eger âdem
Şaşkın ördek gibi olur âdem
5. Söylemez bu luğazdaki işi
Güle güle işer donına kişi (Sidîk Ördeği)

Luğaz-ı Necîb Efendi

*Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilün
Remel: +--+ +-+ -+-*

1. Nedir ol iki ah-ı müstahdem
Gözi gibi sever anı ‘âlem
Bile ķonar bile göçer ammâ
Göremez biri birini aşlâ
3. Halķ olındı ikisi âg u siyeh
Habesi-çehre velî Rûmî-nigeh
Gezmesi bile eger ol Habesi
Göremez Rûmîsi aşlâ güneşi
5. Habesi deyü firâk itme hele
Yüz biñ altuna dahı girmez ele
Başınıñ tâcî-durur insâniñ
Göziniñ nûrı olur hayvâniñ
7. Pîr olanlar da müşâbih şîga
Dil-rubâlardaki beñzer tîga
Göz yumınca taleb itseñ çelebi
Gösterir âdeme Mîşr u Halebi

⁷⁸ : AE 35^a

⁷⁹ : AE 35^b

9. Bulamazsın bunı sen iki gözim
 Var bebek bağçesine diňle sözim
 Karasından da bulan bu lugazı
 Mā'i sā'i resi var yok güvezi (Göz Ağ-ıla Karası)

80.

Lugaz-ı Necib Efendi

Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilūn
Remel:-+-- -+- -+-

1. Ol nedir ki Kasṭamōnī bir çoca
 Cāni yok ammā katı sevmeklice
 Yalıñız yükrek degildir der-be-der
 Karnı büyük akça paçça bir baķır
3. Koltığına bir kişi anıñ girer
 Gūše-i bāzārı her-sū gezdirir
 Tā başından körler āteş ķarnına
 Yidügini getürüler burnına
5. Giydüğü dā'im gümüşī bir ķabā
 Başına üşer anıñ oğul baba
 Bir ' imāret şeyhi itseler olur
 Herkesiñ zīrā çanağıñ toldırır
7. Ferveyi kiş günü içinde giyer
 Delgulenmezse eger keyfi gider
 Ğayri şey ʐann itmesün ehl-i kemāl
 Aña cām-ı bāde dirlerse vebāl
9. Bu lugazdan ne ola matlub diyen
 Sevķ-i 'attārāne varsun isteyen
 Baltaoglunda bulunmazsa eger
 Delgü Hācī 'Alīden alsun ħaber (Sa'leb İbrigi)

81.

Lugaz-ı Necib Efendi

Fe'ilātiūn mefā'ilūn fe'ilūn
Hafif:+--+ +-+ +-- ++-

1. Nedir ol bir kemānce-i bī-tīr
 Kad-ħamīde görüp şanurlar pīr

⁸⁰ : AE 36^a

⁸¹ : AE 36^b

- Kimi ahşāb olur kimi sengī
 Çalamaz ol kemānı bir çengi
3. Getürür fīl binse arkasına
 Mīh ķaķarlar hemiše hırkasına
 Āsumānda müşābihi bulunur
 Nīm sā⁵ at ʐuhūr ider dolanur
- .⁵ Bu luğaz şorilur mı serrāca
 Var su'āl eyle bunı ḥallāca (Köpri)

82.

Luğaz-ı Necīb Efendi

Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol ne ķuştır bālı yok var hānesi
 Ya'ni serv üzre yapılmış lānesi
 Kīsmetin hep tūrdığı yerde bulur
 Lānesinden uçsa biñ pāre olur
3. Kām alur nezzāresī-le çün keşef
 Dām gidine düşen olur telef
 Dūş olan şebāke-i müjgānına
 El-veda^c eyler o demde cānına
5. Kulağından mīhlı şan etmekcidir
 Bir ķazık bābı giydi ړokmakcıdr
 Şarf-ı naķd-i nezzāresī-le aña kūt
 Karadan nān u ġanemdir bāde hūt
7. Bir de anı itselerdi nahl-ı sūr
 Seyr olurdı belki o nezdīk-i dūr
 Līk şekli bahrde ġāyet donık
 Şanki dikilmiş-ṭurur 'Uc bin 'Unuk
9. Hācet olmaz bu luğaz pek çok söze
 İster isen görmege var Beykoza (Ķılıç Balığı Dalyanı)

⁵ Buni: bir Y.

⁸² : AE 36^a

83.

Luğaz-ı Necîb Efendi

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim iki yüzli dil-rubā
Cismi yokdır ismi günden rūşenā
Arar isen bulunur insānda
Yeryüzinden aşağı hayvānda
3. Nef^c u žarr tefrîkîna oldu sebeb
Bende yokdır diyen olur bî-edeb
Mürşid-âsā toğrı söylem ademe
Halk dursun lâzim oldur ‘âleme
5. Tutmaz anıñ nuşhim ekşer kişi
Eyler ü varmaz anıñcün hîç işi
Bu luğaz ne ola diyü kıl niyâz
Bulurisen sikke-i mermere kaz (‘Akl)

84.

Luğaz-ı Necîb Efendi

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir ki meclise virmez taraḥ
Meyle başı hoş degil müşl-i kadeḥ
Dime baña sende var mı bende mi
Dest-i sâkîde yā cām-ı bâde mi
3. Hâtıra gördikçe gelür çeşm-i yâr
Şarı ve surh ü sefîd ü âl var
Gerçi kim bâlâda eyler meskeni
Dâg-ı hicrân ile pür lâkin teni
5. Pertev-i hûrşîd ile bulur ziyâ
Olduğu me’vâyi eyler rūşenâ
Keşf ‘ayb itdirmez aşlâ ademe
Mey kabûl itse döner câm-ı Ceme
7. Mahrem eyler kendüne merdûd-ı zen
Farkı yokdır cisminiñ pâlûdeden

---

⁸³ : AE 37^a

⁸⁴ : AE 37^a

Bu luğaz ḥallin diyemem bir nefes
Gözleri açılsa olurdu ḫafes (Şāḡar-ı Cām)

85.

Lugaz-ı Rütbī

Fe‘ilātiūn fe‘ilātiūn fe‘ilūn
Remel: +--+ +--+ +-+

1. Nedir ol kim ḫadi mevzūn ḡāyet
Bir yere gitmez ider istikāmet

Yatmaz oturmaz dā’imā ḫā’im
Yemez içmez degil ammā ḫā’im
3. Kadd ü kāmetde egidir yāri
Bir ayağ üzre ider reftārı

Hele eṭvārı anıñ dil-keşdir
Kimseye boyun egmez ser-keşdir
5. Bir yeşil cāme giyer ol ḫarīf
Yanlı yancıklı degildir ḫa’if

Ḩākden çekmiş o hem dāmānı
Pāk dāmendir sevdim anı
7. Gāh beyaz gāh yeşil cāme giyer
Rūzigār gāh anıñ başın eger

Şanki bir ḫānedāndır o server
Sāyesinde niçeler cilve ider (Servī)

86.

Lugaz-ı Şubḥī

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel: -+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim bir ‘arūs-āsā civān
Anıñ işi kendüyi düzmek hemān

Kendüyi zīnetledikçe ḫūb olur
Hüsн içinde cümleden maḥbūb olur
3. Tābi‘ olmuşdur hevāsına o şāh
Kanda āhenk olsa eyler ‘azm-i rāh

Kanda bir sūr-ı peyām olsa gider
Yāre deymemiş anıñcūn hiç keder

---

⁸⁵ : AE 37^b

⁸⁶ : AE 38^a

5. Nāzlıdır gitmez piyāde bir yere
 Bir civān ister ķucaķda getüre
 ŞUBHİYĀ nahl-ı kalem ebyātını
 Yazdı fikr eyle bilesin zātinı (Nahl ya^c nī Nakl)

87.

Luğaz-ı Vaşlı

Fe'ilātiün fe'ilātiün fe'ilātiün fe'ilün
Remel: +--- +--- +--- ++-

1. Nedir ol ma^c den-i gevher nedir ol kān-i nihān
 Dehen-i la^c l-i bedehşān ile pīrdir her an
 Ağzı birdir dili birdir leb-i şīrīni iki
 Yedigi dürdür anıñ ķusdīğı her dem mercān
3. Giydiği cāmeleri cümlesine aṭlasdır
 Dişi çıkışmış kocalanmış nitekim köhne-zenān
 Dā'imā gölgdede perverde olur nāzükdir
 Yerde ve gökde degildir görinür pinhāndır
5. Heftede bir şoyunur şanki müşāl-i dervīş
 Heftesinde yine giydirir anı tañrı hemān
 Ādemiñ başına devlet gibi bir yol dokınur
 Sür^c at-ile geçer andan göremez kimse nişān
7. Ger kolaydır bu luğaz fethi saña ey VAŞLĪ
 Baklavā şamşası virirdim aña reyb ü gümān (Ferc)

88.

Luğaz-ı Vaşlı

Fā'ilātiün fā'ilātiün fā'ilün
Remel: -+-- -+-- -+-

1. Ol ne mār u bū'l-acebdır bī-zebān
 Kim anıñ zehri ile kā'im cihān
 'İillet olmuşdur hayatı 'āleme
 Cān bağışlar zehri nesl-i ādeme
3. Demi kat^c oldıkda olur bī-'amel
 Ba^c d-ez-īn itmez cihān içre cedel
 Cümle etrāfi demīde sebzədir
 Çär-bāğ-ı şāhidin bir nebzedir

⁸⁷ : AE 38^b

⁸⁸ : AE 38^b

5. Māverā-yı kūh-ı billūra ḥarīb
Bir mahalli mesken itmişdir ḡarīb
Anda bir çāh-ı ‘acībe-vār meger
Dā’im ol çāha ider seyr ü sefer
7. Çah-ı Bābilden içər āb-ı ḥayāt
Zindedir dā’im üzür kā’ināt
Küt idinmişdir anı bir cān-ever
Dā’imā anıñ hevāsı-yla gezer
9. Bu luğaz ḥallinden ‘ācizdir ‘avām
Kim bilürse āferin alsun temām (Zeker)

89.

Lugaz-ı Vāhib

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim ḥākden peydā olur
Bir ḫalibdan cümlesi yektā olur
Çıkarır günde bütün kişi u yazı
Soñra āteşde pişer kıpkırımızı
3. Ḫānesinden herkesiñ zā’il degil
᠀āne ansız olması ḫābil degil
Gerçi pek lāzımlı ḫalkın işine
Raḥmet indirmez kişiniñ başına
5. Dā’imā yüksekde eyler meskeni
Kıpkızıl olmuş ser-ā-pā hep teni
Āb u ḥūrṣid ile eyler ülfeti
Kerem it eyle bu söze rağbeti
7. Bu luğaz fetih olinursa VĀHİBĀ
Hora ahbābin yanında geçe tā (Kiremit)

90.

Lugaz-ı Vāhib

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim iki kardeşlerdir ol
Bir birine ḥayli sirdāşlardır ol

⁸⁹ : AE 38^b

⁹⁰ : AE 39^a

- Yemez içmezler vücūd žā^c īfcədir
Babası anası yok öksüzcedir
3. Bir birinden gāhīce olur cūdā
Cem^c olursa hizmetin eyler edā
Eyler ednā ile a^c lā rağbeti
Herkesiñ yanında maķbūl hizmeti
5. Añsız olmaz bu cihānda bir kişi
İtdirir dā'im el-ile sikişı
Hem sever cān-ı göñülden herkesi
Rüzgārdan şakınur her dem seni
7. Bilmeyenler kadrini āh bunlarıñ
Bir yere gelmez yakası bunlarıñ
Bileyim dirseñ eger sen sırrını
Dügmecilerden su^c āl eyle anı
9. Feth olursa bu luğaz VĀHİB^c aceb
Saña ķaftan giydirirdim der-^c aķab (İplik Düğme)

91.

Lugaz-ı Vāhib

*Fā' ilātiñ fā' ilātiñ fā' ilün
Remel:-+--- -+--- -+-*

1. Ol nedir kim bir müdevver hānedir
Oturan içinde bir merdānedir
Āb u nūş eyler velī itmez ṭa^c ām
Kullanurlar anı ba^c ž-ı hāş u^c ām
3. Kimi dā'im evde eyler meskeni
Kimisi pāzārı geşt eyler velī
Koca ķarı gibi bāriddir teni
Dā'im İstanbululdır anıñ meskeni
5. Şaklanur bir gūseye kış günleri
Yaz gününde itmede ten-perveri
Çünkü eyler gāhīce şūk-ı edā
Aña ikrām eylemezler dā'imā
7. Anı her kim kıldırırsa aķıdır
Bir seħā şahibi dil-ber sākīdir
Oynakārī gibidir anıñ işi
Kendisine şokdurur yumru başı

9. Al çanağın yüri var git pāyına
 Toldırır her kim varırsa yanına
 Kim bilürse VĀHĪB olsun ber-devām
 Bir tulum bala sezādir ve's-selām (Şerbet Tulumbası)

92.

Lugaz-ı Vāhib

Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim bir ķaşırü'l-ķāmedir
 Hizmeti yek-pāre hāş u āmadır
 Mak' adı var ağızı var yok anda el
 Orta boylı gāyet ammā ince bel
3. Cāni yok cānāneler-le āşinā
 Dilde anīñ ismi günden rūşenā
 Mak' adından ekl ider ol bī-edeb
 Berk iderler mak' adını der- akab
5. Bir külehlili mevlevi yanında var
 Döne done ağızına girer çıkar
 Yidügini çıkarır ağızından ol
 Böyledir aħvāli anīñ bilmiş ol
7. Kirli paslı bulaşık-meşreb velī
 Andadır ednā vü a' lāniñ eli
 Olduğicün ba' z-ı yārāne devā
 Hāk-pāyiñ tūtiyā itsem revā
9. Dūş olursa çeşmine pīs ü teni
 Göz göre hep ağladır merd ü zeni
 VĀHĪBĀ ol zātı bir an görmeden
 Hiç göz açdırmaز piyāde sürmeden (Sürmedān)

93.

Lugaz-ı Vāhib

Fā'ilātiūn fā'ilātiūn fā'ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir ki bir uzun boylı muhīb
 Hākle maħlūt olupdır ol acīb

⁹² : AE. 40^a

⁹³ : AE 40^a

- Var miyānında anıñ bir hoş kemer
Bağlamışlar burnına yaşmak meger
3. Dā'imā bir 'avrata kül olmada
Gice gündüz yanmada kül olmada
Hānesinde herkesiñ var büsbütün
Ekl ü şurb itmez velī içer tütün
5. İçi boş cāhile beñzer simsiyāh
Gözini dört açdırırlar bī-günāh
Eyler āteş ile dā'im ülfeti
Bahş ider kendü yemez ol ni^c meti
7. Aña kalsa istemez bir nesneyi
Odun ile itdirirler her şeyi
Kullanur bir ādemi leył ü nehār
Hizmetinde kara kullukçısı var
9. Beñzedirdim ben anı lokmacıya
Ortadan çıkışmış yeñi çorbacıya
Sinnini sordum yüzonbirdir yaşı
Etmek almış ocağından ol kişi
11. Gözlerinden yañ döker leył ü nehār
Dağıdır efkārını bu rūzigār
Bu luğaz fethinde itdim el-amān
Bilemezsen VĀHİBĀ işin duman (Ocañ)

94.

Lugaz-ı Mahtumi

*Fe'ilātūn mefā'ilün fe'ilün
Hafif: +--+ -+- ++-*

1. Nedir ol tā'ir-i žamīr-şinās
Giyinür ekşeri harır libās
‘ Aynıdır merkebiñ başı ayağı
Birdir ancañ kulağı başbayağı
3. Gerçi hayvān degil nebātīdir
Levh-i mahfūz rāz u ātīdir
Münşebāy oldı hāk-i tīre nihād
Masķat-ı re'si şahñ-ı sa^c dābād
5. Gayra nā-mahrem olmağın çü nigār
‘ Ādet üzre başında yañmağ var

- Bāşdan başa cismi hep perdir
Eşyā başında hep mużammerdir
7. Uzanur ki ḫava᷑k gibi el-ḥa᷑k
Meyvesi serv-veş <ki> hep ḫozalak
Anı ḡil akça ile her fir᷑ka
Elli ādem gerek ala ḫırka
9. El ne ta᷑ līm ider ise söyler
Merdümañ andan istifād eyler
Uçup elden ele ḫonar şeb u rūz
Görmedim öyle murğ-ı dest-āmūz
11. Olsa şāyestedir o murḡın eger
Nām-ı nāmīsi murḡ-ı fermān-ber
Cinsi Bağdādda olup mümtāz
Deyr olur gehī kebūter-bāz
13. Ġayrı ḫuş uçsa bāl açar süzilür
Uçsa bu mužṭarib olur büzilür
Ġarīb elde ḥazīn olan mehcūr
Rū'yet-ile olur anīn mesrūr
15. Kim bilürse bu murğ-ı perrānı
Müjdecibaşı ideriz anı
Ḩabbezā nükte-senc zāt-ı ferīd
Mahlaşı zātı gibi oldu vahīd
17. Enderūn içre perveriş buldu
Hemçü tūtī ḫafes-nişin oldu
Bend-i pādgāh-ı sultāndır
Hüdhüddir ki Süleymāndır
19. Yokdır a᷑ran aña bu demlerde
Hele benden el arkası yerde
Bir bilür yok bu murğ-ı ma᷑ lūmī
Āşinālarda āh MA᷑TŪMī (Mektūb)

---

¹⁸ Beyitte her iki mīsrada da vezin bozuktur.

95.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim ikidir insānda
Üçden artık olmadığı hayvānda
Sende var hem bende var ādemde yok
Cümlede vardır disem ‘ālemde yok
3. Kimsede olmaz velī her şeyde var
Dā’imā anīñ-la temkīn ü veğär
Onbeş olmışdır anīñ menzilleri
Birine kābil degil varmaç biri
5. Bir iki uçdan ziyāde olmadı
Dördünü bir yerde kimse görmedi (Nokṭa)

96.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim ikidir insānda
Birden artık olmadığı hayvānda
Sende yok hem bende yok ‘ālemde var
Cümlede yokdır disem ādemde var
3. Bir olur iki ve üç dört olmadı
Muttaşıl bir yerde kimse görmedi
Her kaçan şaysan ‘Arabda biñ olur
Rūmda şaysan yüzon ile bir olur
5. Bunuñ ile olur ‘ālemde veğär
Ādemiñ başında anīñ yeri var
Şekline kılsak nażar gāyet ‘acīb
Elif-veş kāmetde yektā vü naḥīf (Elīf)

---

⁹⁵ : AE 41^b

⁹⁶ : AE 41^b

Luğaz-ı Reşîd

*Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir çeşm-i başıret-le yakın
Her makâmı gösterir bir dûr-bîn

Günyâ bir sîne-sûz abdâldır
Vâkıf-ı sır olmış ehl-i hâldir
3. Söyledirsen bir nefes ani eger
Şevk-ile süzülen iżhâr ider

‘Âşıķ-ı şâdîklara dem-sâzdır
Hem-zebân olan aña ser-bâzdır
5. Eyledikçe dem-be-dem cûş-ı hûrûş
Gûş iden ehl-i dili eyler ḥamûş

Naḳş iden kârı müşârun bi'l-benâñ
Heft menzilden olur baksañ ‘ayâñ
7. Saña lâzım mı REŞÎDÂ söylemek
Bilür ‘ârifnidügin çekme emek (Dûr-bîn)

Luğaz-ı Reşîd

*Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün
Hezec:+-+- +-+- +-+*

1. Ol nedir kim ola sermâye câna
Sebebdir râḥat-ı ḥalk-ı cihâna

Doğurmış herkesi anîñ-la mâder
Ve lâkin mevt ile olmuş ber-â-ber
3. Degil Sâm u Nerîmân žabta kâdir
Olur gâhi seniñ-le ḥâb-ı hâzır

Sikender gibi anîñ-la gezersin
Nezâket-le cihâni seyr idersin
5. İder şâh-ı cihân geh bir gedâyi
Gehî düşmen ider bir âşinâyi

Şekerden tâtludır ammâ ki yenmez
Gîdâ-yı ma‘ nevîdir yerde bitmez

⁹⁷ : AE 42^a

⁹⁸ : AE 42^a

7. Olursın nūr-ı dīdem sen aña yār
REŞİDİ ğāfil itme eyle bīdār (Uyku)

99.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilǖn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir başı yüz ayağı yüz
Yüzi vardır līk bu kadar anda göz
Dāğlardan geldi anıñ ekseri
Gezdirirler yanlarında ‘askeri
3. Her dil ile āşinādır söylemez
Halka nīc met bahş ider kendü yemez
Cerb ü şirin ile ülfetdir işi
Aña hizmet dā'im eyler beş kişi
5. Eli açık bir gedā-meşrebdır ol
Şāh u dervīş ile hem-meşrebdır ol
Hānesinden eksik olmaz kimsenin
Yārı̄ gārī rūz u şeb merd ü zeniñ
7. Ayağı baş olsa olur baş ayak
Evvel-ile āhirin ‘adline baķ
Söyleme yārāna bilsünler REŞİD
Dā'imā efvāhdan olmaz bać īd (Kaşık)

100.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilǖn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol ne eşkāl-i ‘acīb hoş-nümā
Āb u āteş-le olur revnaķ-nümā
Rūzigār ile perişān-hāl olur
Fark olunmaz niçe kīyl u kāl olur
3. Gūiyā kim necm-i ġisūdārdır
Şevk-bahşā-yı dil-i hūşyārdır
Zikr-i Mevlāya olur gāhī sebeb
Zāhir eyler gāhī esbāb-ı tarab

⁹⁹ : AE 42^b

¹⁰⁰ : AE 43^a

5. Eylemiş sūz u güdāz ile meger
İki serv-i kāmetin beynin mağarr
Gice bir sā'at kadar māhiyyeti
Bilinür şehr içre kadar rif' atı
7. Da'imā olur nūmāyān u bedīd
Kim bilürse göre emşālin REŞİD (Mahya)

101.

Lugaz-ı Reşid

Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn
Remel:-+--- -+--- -+-

1. Ol nedir kim bir 'acā'ib nesnedir
Başı kertik bir uzunca kışadır
Bir karışdır kāmeti yā bir sere
Dik dik oynar bir 'acā'ib mashara
3. Ohşar ise başını bir nāzenīn
Rakşa ķalķar semirir ol dem hemīn
Şoķar andan bir delüge başını
Dāra gele bitürir hem işini
5. Çünkü kārin itdi itmām ol ḥerīf
Çekdi başın hırkaya oldı naḥīf (İlk)

102.

Lugaz-ı Nedīm Efendi

Fe'ilātūn mefā'ilūn fe'ilūn
Hafif:+--- +-+-- ++-

1. Nedir ol tīre-rüz u şet-beden
Anı var eylemiş Hudā yokdan
Gerçi şüretde bir heyülādır
Līk her şüreti pür zirādır
3. Bulup aña bir iki vech-i vecih
Rūh-ı insāna eyledim teşbīh
İbtidāsı latīf u 'ulvīdir
Şonı ammā kesīf ü süflīdir
5. Nāķış olmaz anıñ-la şānı yine
Halk elinden bırakmaz anı yine

¹⁰¹ : AE 43^a

¹⁰² : AE 43^b

- Rūma geldikçe hep ol tīre-liqā
Hemçü Hindū giyer sefīd ü ḫabā
7. Giceler eyler ‘azm naḥlistān
Vāṣil olur aña seher-hīzān
İsterim nāmını saña diyeyim
Līk yok evveli ki söleyeyim
9. Bilemezsen bu remzi fikr-ile sen
Meger imdād iriše Mevlādan (Lāden)

103.

Luğaz-ı Fennī

Fe‘ilātiūn fe‘ilātiūn fe‘ilūn
Remel: +--+ +--+ +-+

1. Ol ne ķuṣdır ki başında ķafesi
Līk çıkmazdı seherde nefesi
Başı bir ayağı yüzdir ammā
Başa bakdirda görünür iki yā
3. Hep tūtup bülbül-i şūrīde gibi
Açılur ǵonçe-i pīcīde gibi
Ya‘nī Rūm içre bulunmaz dirler
Anatolida bulunur ekşer
5. Nāmdaşı ayağından aşılır
Kendisi keyf-i hevāya başılır
Temlüki sevk-ı Yehūdilerde
Līk bitmez mi bu <da> illerde
7. Olmasa esnāfına ķarahişār
‘Adem iklīmine eylerdi ķarār
Keyfi oldukça gezer eflāki
Mār-veş sevmez idi tiryākī
9. Ķanda itse gör ol nā-kāmī
Şükr-i ‘ulvi-yle geçer eyyāmī
Bu luğaz işte tamām oldu dilā
FENNİYĀ һalline bir ķahve caba (Tiryaki Ķafesi Giyer İshak Efendi)

---

¹⁰³ : AE 43^b

104.

Lugaz-ı Reşid

*Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn
Remel: +--+ +--+ +-+*

1. Nedir ol tā’ir-i ‘ankā-peyker
Beyzası biri birinden bihter

Olduğu yerde mużaffer olmuş
Sipeh-i şevkete reh-ber olmuş
3. Dā’imā itdi delālet sa‘ de
Hep şeref-le vara ķurb-ı ba‘ de

‘Arż-ı ‘unvān ider ol mihr ü mehe
Mesned-ārādır iki pādişehe
5. Üç sütün üzere ķaşr-ı devlet
Oldı revnağda <o> şadr-ı rīf at

Dikdi gūyā ki livā-yı naşrı
İki demdār ile buldı yesrī
7. Zü'l-fekāra dahı beñzer biri var
N’ola pervāza gelürse peri-vār

Cilve eyler gehī tāvūs gibi
Emr ü fermān ile me’nūs gibi
9. Dā’imā şafha-i şadr üzre yeri
Açdı gūyā ki hemān bāl ü peri

Zāhir oldı n’eylese ‘arif pes
Bildiler çünki REŞİDĀ sözi kes (Tuğra)

105.

Lugaz-ı Reşid

*Müfte‘ilūn müfte‘ilūn fā‘ilūn
Seri‘:-+-- -++- -+-*

1. Ol nedir ak sāde-gīr ü bir ʐarīf
Tavrı pesendide vücüdü nahīf

Ma‘rifeti naşş-ı diger-gündür
‘Ālem anıñ kārina meftündür
3. Gāh olur hüsün ile şüret-nümā
Gösterir ‘āşıklara resm-i vefā

¹⁰⁴ : AE 44^a

¹⁰⁵ : AE 44^b

- Cilve-i rengin ile mümtâzdır
Zülf-i siyeh-kârı sihir-bâzdır
5. Cünbüş-i müjgân gibi ol bî-karâr
Dâ'im ider naâkd-i sirişki mühür
Var ise de sîm ü zere rağbeti
Bulduğunu virmek anıñ 'âdeti
7. Oldı REŞİDÂ bu luğaz bir hâyâl
Kılsa naâzâr hall ider ehl-i kemâl (Kıl Kalem)

106.

Luğaz-ı Reşîd

*Mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ulün
Hezec: +--- ++-- +---*

1. Nedir ol bâd-i pây-ı rûşen-efser
Şebâti yok virirse revnak u fer
Olursa bir nefes 'âlemde zâhir
Degildir kimse anı žabta kâdir
3. Görinür âşinâ mekkâre beñzer
Hemân hercâ'i bir dil-dâre beñzer
Cihânda kimseye olmaz hevâdâr
Bulur kendi gibi bir kaç ķafadâr
5. Nümâyişle ider reftâri gâhi
Kenâr-ı âb ekşer cilve-gâhi
Hevâyîdir iderse 'âlemi âb
Kararı yok olur gâhîce sîr-âb
7. Ser-efgende REŞİDÂ olsa ahbâb
Bulur bâhr-i luğazda dürr-i nâyâb (Habâb)

107.

Luğaz-ı Reşîd

*Fâ' ilâtiün fâ' ilâtiün fâ' ilün
Remel: -+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir kim ak sakallı pîrdir
Arayanlar bulmadı iksîrdir
'Aklı var iz'ân ider insân gibi
Dört ayaaklı yer içér hâyvân gibi

¹⁰⁶ : AE 45^a

¹⁰⁷ : AE 45^a

3. Bī-zebān olmasa söyler işidir
Ferci var erkek degildir dışidir
Mūmdur sūzān u giryān dā’imā
Eksik olmaz ādeme şayf u şitā
5. Cāni yok meyyit gibi bī-cāndır
Anadan ṭoğmiş henüz ‘uryāndır
Bir iki üç bulınur gördüm hemān
Gicede gündüzde olur her zamān
7. Bu luğazda her kim eylerse gümān
Evveli ‘ayn olduğın söyler ‘ayān (. . .)

108.

Lugaz-ı Reşid

Fe’ilātūn fe’ilātūn fe’ilūn
Remel: +--+ +--+ +-+

1. Nedir ol sāğīr u ferhūnde-liķā
Bāde-i feyz ile pür-bahş-ı şafā
Niçe ta‘rif ideyim evveli yok
Gerçi evşāfinı eyler katı çok
3. ‘İşve vü nāz ile beñzer yāra
Gelse bir kerre eger güftāra
Gāhī ‘uşşāka ider ‘arż-ı cemāl
Her zamān görmek ani emr-i muhāl
5. Āb u tāb ile kācan itse žuhūr
Çeşm-i ‘aşikları eyler pür-nūr
Seyri bir neş'e virir dīdelere
Bezm-i gülşende o nāzendelere
7. ‘Ayn-ı ‘ayān ile mümtāz oldı
Bāğ-ı ‘ālemde ser-efrāz oldı
Hep derūnında nihāndır aşlı
Kesilür olmasa aşlı nesli
9. Hokķa-i hikmete pinhān olmuş
Şeş-cihāt ile nūmāyān olmuş
Buldı ‘ālemde hemān neşv ü nemā
Revnak-ı Rūma sebebdır zīrā (Lāle)

---

¹⁰⁸ : AE 45^b

109.

Lugaz-ı Reşid

*Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir ki ma‘nevī mahbūbdır
Nāz ider ‘āşıklara mahcūbdır
‘Ālem oldu bendesi efgendesi
Çok cihānda lutfina şermendesi
3. Bu görünmez dilber-i mümtāzdır
Murğ-ı dil şayd itmede şeh-bāzdır
Gāhī ‘uṣṣāka olur cilve-nūmā
Gösterir biñ vech-le rūy-ı vefā
5. Varşa bir vīrāneye ma‘mūr ider
Niçe mahzūn dilleri mesrūr ider
Cümlesiñ makbūlı şūh-ı dil-rubā
Halqa eyler dā’imā luṭf u ‘atā
7. Ehl-i himmet ‘ārifin pīrāyesi
Naķd-i bāzār-ı kerem sermāyesi (Altun)

110.

Lugaz-ı Reşid

*Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir kim oldu ‘ālemdede ferīd
Evvel-i eşyāda mevcūd u bedīd
Yerde yokdır gökde deryāda var
Zāhirā bir görünür lākin hezār
3. Biri birine muķābil olsa ger
Zevc olup ferdīyyetin iş‘ār ider
Vāhid ke'l-elf oldu bu lugaz
Sen anı ȝann itme ‘ārif aňlamaz
5. İstikāmet-le REŞİDĀ ol nām-dār
Cümlesiñ ma‘lūmidir bir yādigār (Elf)

¹⁰⁹ : AE 46^a

¹¹⁰ : AE 46^a

111.

Lugaz-ı Reşîd

*Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün
Hezec:+--- +-+- +--*

1. Ne ol murğ-ı hümā ferhünde-peyker
Olur bālā-yı serden sāye-güster
‘Uluvv-i şān-ile ‘ālemde mümtāz
Aniñ-la niçe şāh oldu ser-efrāz
3. Görinmez her zamān bir bī-vefādır
Siyeh perçemlü gūyā dil-rubādır
Olur sūr-ı servere revnak-efzā
Açar bāl ü perin mānend-i ‘ankā
5. Zer ü zīver-le murğ-ı hoş-nümādır
Konarsa başına yāriñ sezādır (Tūy-i yekpāre)

112.

Lugaz-ı Reşîd

*Fā‘ilātiñ fā‘ilātiñ fā‘ilün
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir kim bir ža‘if ü nātūvān
Üstühāndır gūyiyā cismi hemān
Dürr-i yākūt ile ülfetdir işi
Erkege beñzer arar dā’imā dişı
3. Kadri alçak bir gedā dirsem eger
Korkarım ki gūş-ı sultāna girer
Her yere eyler duhūl ol der-be-der
Halkınıñ ağızında dile düşmiş gezer
5. Hizmetinde yokdır anniñ kiyıl ü kāl
Hall iden olsun REŞİDA bī-halāl (Hilāl)

---

¹¹¹ : AE 46^b

¹¹² : AE 46^b

113.

Lugaz-ı Reşid

*Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol nedir kim oldu memdūh-ı enām
Buldı lezzet anıñ ile her kelām

Yerde olmaz bahrden eyler zuhūr
Cümleniñ makbülü oldu bī-kuşur
3. Söyler anı āşinādir her zebān
Niçe āşār-ı celīl eyler beyān

Gevher-i sencīdedir efvāhda
Gösterir ‘unvānı vaşf-ı şāhda
5. ‘Āleme sıgmaz bakılsa bī-gümān
Gāh olur bir beyt içinde mihmān

Ehl-i diller ḡam-küsarı bir nedīm
Bilür anıñ nidügin ṭab‘-ı selīm
7. Bu luğazda da‘ vi-i mākāt ider
Şāhidi olan REŞİD işbāt ider (. . .)

114.

Lugaz-ı Reşid

*Fe‘ilātūn mefā‘ilūn fe‘ilūn
Remel:+--+ +-+- +-+*

1. Ol ne iki refik-i şekl-i keşef
Olmaz aşlā biri birine selef

Baş ber-ā-ber olnca rütbeleri
Görmez gāh olur birini biri
3. Reh-i nūr-dāne oldılar pādaş
İkisi dā’imā anıñ yoldaş

Ayrılursa biri birinden eger
Hayli müşkil olur o rāhi gider
5. Olsa mı pāy-māl-ı hāş u ‘avām
Kulağından çekerler anı müdām (Bābūc)

¹¹³ : AE 47^a

¹¹⁴ : AE 47^a

115.

Lugaz-ı Reşid

*Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-*

1. Ol ne püşt-bāde bir abdāldır
Terk-i tecrīd ehline hem-hāldir

Ādem ayağ başmayan yerde gezer
Bulduğu mevzīleriñ başın ezer
3. Kimi gūyā pençe-gīr Esfendiyār
Haşmı Rüstəm olsa da bir el şunar

Şerhə şerhadır vücüdī bāsedən
Niçeler imdād umar bī-çāredən
5. Eylemiş Huccāca çünkim hīzmeti
Anıñ içün kimi eyler rağbeti

Ki miyān-ı nāsda bī-kesb ü kār
Ki hīrāş-ı cān ile hīzmet-güzār
7. Halkın ardından görür ekşer işi
Ülfeti merdān ile sevmez dişi (Arka Kāşāğası)

116.

Lugaz-ı Reşid

*Fe‘ilātūn mefā‘ilūn fe‘ilūn
Remel:+--+ +-+ -++*

1. Nedir ol pīr-i ser-bülend-i cihān
Bulur anıñ-la kişi rif̄ at ü şān

Yemez içmez ‘aceb riyāżatı var
Tāci başında ķurb-ı devleti var
3. Rāstdır ķaddi gerçi müy-ı sefīd
Niçe kimse o şeyhe oldu mürīd

Ser-firāz olmuş istikāmet ile
Mālik olan bulur sa‘ādet ile
5. Bir ayağ üzre durmadır kārı
Eyler ise ‘aceb mi reftārı

Gāh gāhī süvār olursa eger
Yine ber-pā görürsin anı gider

¹¹⁵ : AE 47^b

¹¹⁶ : AE 47^b

7. Pīşvāy-ı ricāl-i devlet olur
Kim bulursa edā-yı himmet olur (Tūğ)

117.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātiūn fā‘ilātiūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol ne lafz olmuş nüvişte dört harf
Çär ma^cnā ile mümkün anı şarf
Lafzı Türkī hem dahı ma^cnāları
Birdir anıñ evveli-yle āhiri
3. Birisi hayvānı insāna kıyas
Germ-i ülfet nev^c ü cinsi bī-ķıyas
Biri bādī ātes ile ülfeti
Gayrısı-yla itmez ol germiyyeti
5. Biri āb u hākden hizmet-güzār
Gāh külhanda olursa vechi vār
Aňlaşılan katı hoşdır birisi
Hastalar olmuşdır anıñ dirisi
7. İkiyüz kırk altı oldı cümlesi
Gör ki müşkil oldı anıñ bilmesi (Kürk Körük Kürek)

118.

Lugaz-ı Reşid

Mefā‘ilūn mefā‘ilūn fe‘ūlūn
Hezec:+-+- +-+- +-+

1. Nedir ol kim ola mahbūb-ı ‘ālem
Aña tālib cihānda cümle ādem
Gezer dünyayı eyler halkı ḥandān
Niçe dil-hastaya bulmuş o dermān
3. Mühim-sazı bu pāzār-ı cihāniñ
İder hizmetlerin şāh u gedāniñ
O fettān-ı cihān bir bī-vefādīr
Hemān iller-le dā’im āşinādīr
5. Seni eylerse iqbālile mesrūr
Şakın ǵaflet-le olma aña mağrūr

¹¹⁷ : AE 47^b

¹¹⁸ : AE 48^b

- Kimi zenc̄ire beste olmuş anıñ
 Çoğın başdan çıkışmış dil-berāniñ
7. Nihān açar REŞİDE şorma anı
 ‘Ayān eyler ne ise dāsitānı (Altun)

119.

Lugaz-ı Reşid

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün
Hezec: +--- ++-- +--

1. Ne ol merdüm-riyā şeh-bāz-ı mümtāz
 Açar bāl ü perin itdikçe pervāz
 Degildir yerde gökde bir hümādır
 Niçe bī-gānelər-le aşinādır
3. Kaçan ‘Anka gibi eylerse cevlān
 Olurdu bā‘isi vuşlat ya hicrān
 Şuyin buldıkça ol murğ-ı hevāyī
 Virir cūş-ı ḥurūş ile şadāyı
5. Kiminiñ şaf-rūy oldu mizācı
 Gidā eyler ne bulsa tatlu acı
 Bırakma kuyruğun şakın elinden
 Çıkarsın şoñra ǵaflet-le yolından
7. Yakın eyler gehī ‘uşşāka yāri
 Ola dā’im muvāfiķ rūzigārı (Gemi)

120.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātiñ fā‘ilātiñ fā‘ilün
Remel: -+-- -+-- -+-

1. Ol nedir şahş-ı müceddeb sīne-h̄ār
 Hem anıñ dūşında gūyā gūşı var
 Dest ü pāsı yok ‘acebdır hīzmeti
 Hāke yüz sūrmek-le dāim ‘izzeti
3. Aña baksañ şüretā yok ger ü fer
 Kanda kim cevlān ider bir toz ǵopar
 Dest-i cūyān ile gāhī aşinā
 Hil‘ at-i rengin lāyıldır aña

¹¹⁹ : AE 48^b

¹²⁰ : AE 49^a

5. Yoğ iken ‘ālemde anıñ hürmeti
Būs-ı dāmān ile bulmuş rif’ atı
Kış gününde hizmet eyler ekseri
Herkese lāzım olur anıñ biri
7. ‘Ārife hācet ne iş‘ār eylemek
Bu luğaz destinde beş eksik dimek (Süpürge)

121.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir ki vardır ol insānda
Ekser ādemden dahı hayvānda
Anda vardır bunda var hem yokda var
Eksik olmaz bāğ-ı ‘ālemde hezār
3. Ferdi zevci-yle olur dā’im ziyād
Dirhem ü dīnār ile bulmaz kesād
Şüretā üç görünür yetmiş sekiz
Üçin ammā ikisi ancak sekiz
5. Bir nezāket-le REŞİD itdiñ edā
Bu luğaz mevżū‘ a bahş olsa sezā (‘ Aded)

122.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir sāz-ile beste bir hīşār
Dā’imā bir yerde itmez hem karār
Ser-nigūn olmuş felekdir gūiyā
Buldı andan niçeler neşv ü nemā
3. Her ne cānibden bakılsa rāhne-dār
Olmasa taşı atardı rūzigār
Hep içinde Akşehirli ‘askeri
Togdı bir māderden anıñ ekseri
5. Cümlesi perri gibi söyler hemān
Bir boğaz cenginde anlar her zamān (Piliç Қafesi)

¹²¹ : AE 49^a

¹²² : AE 49^b

123.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Nedir ol turfa cünbüş murğ-ı bī-per
Virir minkārı zīb ü zīnet ü fer
Olursa dest-i üstād āşıyānı
‘Ayān eyler zemīn üzre zamānı
3. Tārīk-ı Rūşenīde reh-nümādır
Sūlukı gāh olur ķalbe cilādır
Yemez içmez oturmaz yokdır uyhu
Velī sīm ü zere eyler tekāpū
5. Buni ḥall eyleyen müşkil-küsādır
Reşīd engüsti zer-mühre sezādır (Zer Mühre)

124.

Lugaz-ı Reşid

Mefā‘ilūn mefā‘ilūn fe‘ūlūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Nedir ol kim hemān bir çāh-ı nahşeb
Nūmāyān olur andan gāhi kevkeb
Gūlistān-ı cihāna ābı cārī
‘Ayāndır şafha-i ‘ālemde kārī
3. Bulındı çünkü ķurbında neyistān
Derūnı anıñ içün mār-ı bī-cān
Akar gūyā içinden ķān gāhi
Görinen ekşeri dūd-ı siyāhi
5. Bakılsa ʐulmet içre āb-ı hayvān
Niçe dil-ħastaların buldı dermān
‘Aceb mi sīm ü zer-le olsa tezyīn
Bulur revnaķ anıñ-la cümle āyīn
7. Miyān-ı nāsda bulsun ķo ‘IZZET
Virir çok ădeme ‘ālemde rīf at (Dīvīt)

¹²³ : AE 49^b

¹²⁴ : AE 50^a ‘İzzet: Reşid Y.

Lugaz-ı Reşid

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel:-+-- -+-- -+-

1. Ol nedir kim tōp-ı bī-çevgāndır
 Hall ile oynar gezer bī-cāndır
 Nakş-ı gūn-ā-gūn ile şüret-nümā
 Tālī‘i yār olana bir dil-rubā

...

SONUÇ

Yapmış olduğumuz çevriyazımı ve inceleme sonucunda Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 718'de kayıtlı lugaz mecmuasının 1^b-50^a varaklarında 17 ve 18. yüzyılda yaşamış 14 şaire ait 121 lugaz bulunmaktadır. Diğer lugazların şairi bilinmemektedir. 125 lugazdan 4 tanesi ‘lâedri’dir. Derleyeni belli olmayan lugaz mecmuasının 1^b-50^a varaklarında bulunan 125 lugazın şairleri arasında en çok Fenni Efendi yazdığı 59 lugazla başı çekmektedir, daha sonra çokluk sırasıyla ele aldığımda Reşid Efendi 37 lugazla ikinci sırada yer alırken, üçüncü sırayı Necib Efendi 9 lugazla almış, diğer şairlerin lugaz sayıları ise bu üç şairin lugaz sayılarının altında kalmıştır. Vahib Efendi'nin 5 lugazının bulunduğu varaklıarda Vaslı Efendi'nin 2 lugazı bulunmaktadır. Bunun haricinde kalan Hanif Efendi, Sabih Efendi, Es'ad Efendi, Resmi Efendi, Razi Efendi, Rütbi Efendi, Subhi Efendi, Mahtumi Efendi, Nedim isimli şairlerin ise birer lugazı yer almaktadır.

Şekil Özellikleri bakımından lugazlar ele alındığında, tamamında nazım birimi olarak beyit kullanılmış, 125 lugazın 122'inde mesnevi tarzı kafiyeleniş esas alınmış, sadece üçünde gazel türü kafiyeleniş tercih edilmiştir. Aruzun mesnevi kalıpları çoğunlukla tercih edilmiştir.

Dil özellikleri ele alındığında, lugazların şekil özelliklerinde görülen klâsik Türk şiirinin özelliklerine bağlı kalmaya lugazlarda kullanılan dilde rastlayamıyoruz. Lugazların çoğunu dili bugün için ortaöğretim ders kitaplarında konu olarak rahatlıkla işlenecek seviyede anlaşılır, halkın konuşma diline yakın, yaygın ifadeler içeren ağıdalı olmayan bir dildir.

İçerik itibarıyla günlük hayatı kullanılan pek çok varlığın ve kavramın sorulduğu lugazlar, zekayı kulanmaya, düşünmeye ve kavrama yönünü geliştirmeye yönelik halkın dilinden ve kültüründen uzak olmayan, halk bilmecelerine de şekil özellikleri açısından mesafeli duran toplumun tamamına hitap eden bir nazım türü olarak tespit edilmiştir.

Lugazlarda en çok dikkatimizi çeken husus yaptığımız incelemede de belirttiğimiz üzere, bazı lugazların cevaplarının kelime olarak lugazın içinde yer almasıdır. Bazen iki kelimenin içinde, bazen sinonim özelliğinden faydalananarak, bazen

de yazılışından kaynaklanan benzerliklerle cevap olan kelimenin lugazın içinde yer alması lugaz mantığının halk bilmecelerine nazaran farklılık arz ettiğini göstermektedir.

Lugazların klasik Türk şiirinde bir dönemden itibaren birçok şairin ilgisini çektiği, birçok divan şairinin divanlarında bazen tek bir örnekle dahi olsa lugazlara yer verdiğiğini görüyoruz. Klâsik Türk şiirinin yüzyıllardan bu günlere getirdiği değerler bütününde lugazların önemli bir yer teşkil ettiği düşüncesiyle hareket ederek bundan sonra yazılacak ortaöğretim ders kitaplarında lugaz türüne yer verilmesi gerekiği düşüncesi hasıl olmuştur. Lise seviyesindeki öğrencilere klâsik şiirimizi tanıtıp sevdirmeye hususunda öğretmenlerimizin işini kolaylaştıracığı kanaatıyla lugazlar üzerinde yapılacak bundan sonraki çalışmalarla bir nebze olsun katkıda bulunması ümidiyle yaptığımız bu çalışmada gözden kaçan eksiklik ve hatalar oldusaya bunların niyetimize istinaden hoşgörülmesini diliyorum.

KAYNAKÇA

- AKALIN, L. Sami, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Varlık Yay. , İstanbul 1984.
- AKKUŞ, Metin, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası – Edebî Türler ve Tarzlar*, Fenomen Yay. , Erzurum 2006.
- ALBAYRAK, Nurettin, *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, LM Yay. , İstanbul 2004.
- ATALAY, Mehmet – VANLIOĞLU, Mehmet, *Edebiyat Lügati*, AÜFEFY, Erzurum 1994.
- BİLKAN, Ali Fuat, *Türk Edebiyatında Mu’amma*, Akçağ Yay. , Ankara 2000.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil – ÖKSÜZ, Yusuf Ziya, *Türk Bilmeceler Hazinesi*, Ülker Yayınevi, İstanbul 1979.
- DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yay. , Ankara 1983.
- ELÇİN, Şükrü, *Türk Bilmeceleri*, Kültür Bakanlığı Yay. , Ankara 1970.
- ERVERDİ, Ezel, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayımları, İstanbul 1998.
- İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay. , İstanbul 1994.
- İPEKTEN, Haluk vd., *Şair Tezkireleri*, Grafik Yay. , Ankara 2002.
- İPEKTEN, Haluk vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. , Ankara 1988.
- İSEN, Mustafa vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay. , Ankara 2006.
- İslâm Ansiklopedisi*, 1-8 c., Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1979.
- KARATAŞ, Turan, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yay. , Ankara 2004.
- KOCAKAPLAN, İsa, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, MEB Yay. , Ankara 1992.
- KÖKTÜRK, Şahin, “Çocuklara Şiirin, Felsefenin ve İmgesel Dünyanın Kapılarını Açıyan Türk Bilmeceler”, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Yıl: 9, Sayı: 104-105, Ankara 2005.
- KURNAZ, Cemal, Türküden Gazele, *Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine Bir Deneme*, Akçağ Yay. , Ankara 1997.

- KURNAZ, Cemal, *Divan Edebiyatı Yazılıları*, Akçağ Yay. , Ankara 1997.
- OLGUN, Tahir, *Edebiyat Lugati*, haz. Kemal Edib KÜRKÇÜOĞLU, Enderun Kitabevi, İstanbul 1973.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat, *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1954.
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kültür Bak. Yay. , Ankara 1989.
- PALA, İskender, *Divan Edebiyatı*, Ağaç Yay. , İstanbul 1992.
- SARAÇ, M. A. Yekta, *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, Bilimevi Yay. , İstanbul 2001.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1985.
- TOLASA, Harun "18. yy. 'da Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimleri Sözlüğü: Müstakim-zâde'nin İstilâhâtü's-şî'riyye'si II", İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, S. XXIV-XXV, 1986, s. 78- 379.
- ÜZGÖR, Tahir, "Ali Şir Nevâyî ve Fuzûlî Arasında Benzerlikler", MÜFEF Türklük Araştırmaları Dergisi, Sayı: 7, 1991-1992, s. 565-577.
- YILMAZ, Ozan, "Metin Te'sisinde Şiir Mecmualarının Katkısı", Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı: 1, 2008, s. 255- 280.

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında İstanbul'da doğdum. İlk öğrenimimi Yalova'da, orta öğrenimimi Bursa'da tamamladım. 1997 yılında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdim. 1997 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı EskiTürk Edebiyatı bölümünde yüksek lisans öğrenimine başlamasına rağmen, sağlık sorunları sebebiyle öğrenimine ara verdim. 2009 yılındaki öğrenci affıyla yüksek lisans öğrenimime geri döndüm. 1997 yılından beri Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Kartal Şehit Öğretmen Hüseyin Ağırman Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi’nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği vazifesini yerine getirmekteyim. 2010 Haziranından beri Bürya Saruhan'la evliyim.